

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av värnpliktslagen och 79 § i civiltjänstlagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att värnpliktslagen och civiltjänstlagen ändras. Det föreslås att anordnandet av uppbåd enligt värnpliktslagen görs flexibblare när syftet är att förebygga spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller när det är nödvändigt av andra särskilt vägande skäl. I värnpliktslagen stryks skyldigheten att publicera uppbådskungörelsen på kommunens anslagstavla. Bestämmelserna om tidpunkten för inledande av beväringstjänst preciseras. Beslutsfattandet i fråga om tjänsteduglighet och begäran om omprövning förtydligas. Dessutom förtydligas bestämmelserna om vägran att fullgöra värnplikt och civiltjänst. Den svenska språkdräkten i bestämmelserna om ändringssökande i värnpliktslagen uppdateras så att den bättre motsvarar terminologin i förvaltningslagen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2022. Det föreslås att bestämmelsen i värnpliktslagen om den sista möjliga tidpunkten för inledande av beväringstjänst ska tillämpas på beväringar som inleder sin beväringstjänst efter den 1 januari 2024. Dessutom ska bestämmelsen om beslut om tjänsteduglighet tillämpas först från och med den 1 juli 2022.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning.....	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	3
2.1 Allmänt.....	3
2.2 Sista möjliga tidpunkt för inledande av beväringstjänst	4
2.3 Beslut om den värnpliktiges tjänsteduglighet i samband med avbrytande av tjänstgöring.....	5
2.4 Ändringsökande som gäller beslut om ansökan om befrielse från en repetitionsövning.....	5
2.5 Dom för vägran att fullgöra värnplikt och civiltjänst.....	6
2.6 Ändringsbehov som konstaterats i samband med covid-19-pandemin	7
3 Målsättning	7
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	8
4.1 De viktigaste förslagen.....	8
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	9
5 Alternativa handlingsvägar	10
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	10
6 Remissvar	12
6.1 Arbetsgruppens betänkande	12
6.2 118 § i värnpliktslagen och 79 § i civiltjänstlagen.....	16
7 Specialmotivering.....	21
7.1 Värnpliktslagen	21
7.2 Civiltjänstlagen	29
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	29
9 Ikraftträdande.....	29
10 Förhållande till andra propositioner.....	30
10.1 Samband med andra propositioner.....	30
10.2 Förhållande till budgetpropositionen	31
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	31
LAGFÖRSLAG	33
Lag om ändring av värnpliktslagen.....	33
Lag om ändring av 79 § i civiltjänstlagen	37
BILAGA	38
PARALLELLTEXTER	38
Lag om ändring av värnpliktslagen.....	38
Lag om ändring av 79 § i civiltjänstlagen.....	44

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

Värnpliktslagen (1438/2007) trädde i kraft den 1 januari 2008. Lagen ersatte värnpliktslagen från 1950. Av erfarenheterna av tillämpningen i mer än tio års tid har det framkommit flera frågor och ändringsbehov som gäller detaljer i lagen och som kräver utredning. Huvudstaben och försvarsministeriet har kartlagt dessa närmare under 2019. En del av ändringsbehoven hänför sig till problem som upptäckts i den praktiska verksamheten och en del till ändringar i den omgivande lagstiftningen. Även i samband med Covid-19-pandemin har det framkommit vissa problem, särskilt i fråga om bestämmelserna om anordnandet av uppbåd.

Den 11 september 2020 tillsatte försvarsministeriet en arbetsgrupp med uppgift att utreda ändringsbehov i fråga om värnpliktslagen och utifrån utredningen bereda de förslag till författningsändringar som behövs. I arbetsgruppen ingick företrädare för försvarsministeriet, Försvarsmakten och Beväringförbundet rf. Arbetsgruppens ursprungliga mandattid var till den 31 januari 2021 och mandattiden förlängdes till den 28 februari 2021 genom försvarsministeriets beslut av den 20 januari 2021.

Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande till försvarsministeriet den 24 februari 2021. Arbetsgruppens utkast till regeringsproposition har varit på remiss mellan den 24 mars och den 23 april 2021 i tjänsten [utlåtande.fi](#) och den fortsatta beredningen har utförts som tjänsteuppdrag vid försvarsministeriet. Utlåtanden begärdes av myndigheter inom försvarsförvaltningen, föreningar och andra intressentgrupper samt myndigheter, bl.a. ministerier, domstolar, åklagarmyndigheten och arbetsmarknadsorganisationer.

På basis av remissvaren framgick ett behov av att utöver de paragrafer som varit på remiss ändra också 118 § i värnpliktslagen som inte var med under den första remissbehandlingen. Samtidigt behöver också 79 § i civiltjänstlagen ändras. Förslaget till 118 § i värnpliktslagen har beretts vid försvarsministeriet och förslaget till ändring av 79 § i civiltjänstlagen (1446/2007) vid arbets- och näringsministeriet. I fråga om dessa ändringsförslag ordnades en separat remissbehandling mellan den 9 september och den 21 september 2021 i tjänsten [utlåtande.fi](#).

De dokument som gäller lagstiftningsprojektet finns i Statsrådets tjänst för projektinformation under projektkoden PLM003:00/2020.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Allmänt

Värnpliktslagen omarbetades i sin helhet 2007. Det primära syftet med omarbetningen var då att göra värnpliktslagen förenlig med grundlagen samt att uppdatera den och göra den mer välfungerande.

I värnpliktslagen bestäms om fullgörandet av skyldigheten att försvara landet som värnpliktigt vid Försvarsmakten. Lagen innehåller grundläggande bestämmelser om uppbåd och besiktning av tjänstedugligheten, förordnande till tjänstgöring och anordnande av tjänstgöringen, vapenfri tjänst och tjänstgöring som inte baserar sig på skyldighet att försvara landet, extra tjänstgöring och tjänstgöring vid mobilisering samt förmåner som hör samman med värnplikten. I lagen finns dessutom bestämmelser om befrielse från beväringstjänsten på grundval av tjänstgöring som fullgjorts i en annan stat och på grundval av medborgarskap i en annan stat. I lagen ingår också

straffbestämmelser och bestämmelser om ändringssökande. I lagen bestäms dessutom om förordnandet av en värnpliktig till handräcknings- och räddningsuppgifter samt till andra uppgifter som i lag föreskrivs för Försvarsmakten.

Enligt värnpliktslagen planerar regionalbyrån och leder det militära försvaret inom sitt område, anordnar uppståden och behandlar ärenden som gäller värnplikten. Besvärinstans i ärenden som gäller värnplikt är centralnämnden för uppstådsärenden.

Enligt 127 § 2 mom. i grundlagen utfärdas bestämmelser om rätten att på grund av övertygelse befrias från deltagande i landets militära försvar genom lag. Enligt 1 § 2 mom. i civiltjänstlagen (1446/2007) ska en värnpliktig som av skäl som grundar sig på övertygelse är hindrad att fullgöra sin tjänstgöring enligt värnpliktslagen (1438/2007) befrias från tjänstgöringen och förordnas att fullgöra civiltjänst enligt bestämmelserna i denna lag. I civiltjänsten ingår en grundutbildningsperiod, samhällsnyttig arbetstjänst av civil karaktär, kompletterande tjänstgöring, extra tjänstgöring och tjänstgöring under mobilisering.

2.2 Sista möjliga tidpunkt för inledande av beväringstjänst

I den gällande lagen föreskrivs att den allmänna skyldigheten att fullgöra beväringstjänst under fredstid upphör när åldersgränsen på 30 år uppnås, men i lagen finns ingen allmän bestämmelse om när tjänstgöringen senast ska inledas. Inom Försvarsmakten har det framkommit situationer där alla tjänstgöringsuppdrag inte har varit möjliga för vissa beväringar på grund av den tjänstgöringstid som krävs för uppdraget och den tid som återstår innan åldersgränsen uppnås. I praktiken kan en sådan situation uppstå enligt den gällande lagen när en värnpliktig inleder sin beväringstjänst först det år då han fyller 30 år.

Enligt 35 § 1 mom. i den gällande lagen ändras på grundval av anmälan som den värnpliktige gjort den tidpunkt för inträde i beväringstjänst som fastställts för honom, om ändringen är nödvändig med tanke på skötseln av en uppgift som riksdagsledamot, medlemskap i statsrådet eller medlemskap i Europaparlamentet, men beväringstjänsten ska dock inledas senast under det år när den värnpliktige fyller 29 år.

En utomlands bosatt person som är medborgare i en annan stat är däremot enligt 75 § 1 mom. inte skyldig att infinna sig till uppstånd eller beväringstjänst, om han har medborgarskap också i en annan stat och hans boningsort under de senaste sju åren inte har varit i Finland. En värnpliktig kan dock förordnas till tjänstgöring om han flyttar till Finland före utgången av det år under vilket han fyller 30 år.

På samma sätt kan enligt 76 § 1 mom. en finsk medborgare som har medborgarskap också i en annan stat på ansökan befrias från beväringstjänsten under fredstid, om hans boningsort inte är i Finland och han styrker att hans faktiska personliga anknytning förenar honom med något annat land än Finland. Beslutet kan enligt 2 mom. dock återkallas och personen i fråga förordnas till beväringstjänst om en väsentlig förändring i förutsättningarna för befrielsen har inträffat på grund av att den värnpliktige före utgången av det år under vilket han fyller 30 år har bosatt sig i Finland.

I lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995) föreskrivs i fråga om kvinnor att en kvinna på ansökan kan antas till sådan frivillig militärtjänst som motsvarar beväringstjänsten, om hon vid inträde i tjänst har fyllt 18 men inte 30 år.

Bestämmelserna i värnpliktslagen om den sista möjliga tidpunkten för inledande av beväringstjänst är således inte enhetliga. En del av de gällande bestämmelserna om åldersgränsen är inte heller förenliga med bestämmelsen om när skyldigheten att fullgöra beväringstjänst upphör.

2.3 Beslut om den värnpliktiges tjänsteduglighet i samband med avbrytande av tjänstgöring

Enligt den gällande lagen kan kommandören för truppförbandet i samband med att en värnpliktig avbryter tjänstgöringen inte fatta beslut om den värnpliktiges tjänsteduglighet. I nuläget fattar alltså kommandören för truppförbandet beslut om en beväring avbrytande av tjänstgöring och lägger samtidigt fram ett förslag till regionalbyrån om ändring av tjänsteduglighetsklassificeringen. Regionalbyrån fattar beslut om den värnpliktiges tjänsteduglighet.

Kommandören för truppförbandet fattar beslut om den värnpliktiges avbrytande av tjänstgöring av hälsoskäl och föreslår en tjänsteduglighetsklass. Tjänstgöringen avbryts av hälsoskäl för knappt 3 000 beväringar per år. Av dem som avbryter placeras 75 % i E-klassen och 25 % i C-klassen. Regionalbyrån kallar eller förordnar den värnpliktige till en senare besiktning som ordnas av regionalbyrån där beslut om tjänsteduglighet fattas. I praktiken fastställs vid tillfället det förslag som kommandören för truppförbandet framställt.

När kommandören för truppförbandet avbryter den värnpliktiges tjänstgöring kallas eller vid behov förordnas den värnpliktige till nästa möjliga besiktning som ordnas av regionalbyrån. Ett förordnande är aktuellt åtminstone om den värnpliktige inte instämmer med förslaget om tjänsteduglighet. Om tjänstgöringen avbrutits av tjänstgöringssäkerhetsskäl ska det också framgå i kallelsen eller förordnandet.

När kommandören för truppförbandet avbryter en värnpliktigs tjänstgöring ska regionalbyrån i enlighet med sin arbetsordning fatta beslut utifrån det förslag som kommandören för truppförbandet framställt. Till besiktningen ska utses två militärpersoner som är förtrodda med regionalbyråns värnpliktsärenden.

Vid besiktning som ordnas av regionalbyrån fattas beslut om tjänstedugligheten hos de värnpliktiga som behandlas. Om den värnpliktige är tjänsteduglig, förordnas han att inleda tjänstgöringen under samma år som beslutet fattas eller senast under det andra kalenderåret därefter. Vid fastställandet av tjänstedugligheten medverkar en läkare, som ger ett förslag beträffande den värnpliktiges tjänsteduglighet. Läkaren behöver inte nödvändigtvis ge ett förslag beträffande tjänsteduglighet i fråga om den som avbrutit tjänstgöringen, utan beslutet kan fattas utifrån det förslag om tjänsteduglighet som kommandören för truppförbandet framställt.

I praktiken föreställer sig de som avbryter beväringstjänsten redan i nuläget relativt ofta att det beslut om avbrytande av tjänstgöring som kommandören för truppförbandet fattar också innebär ett beslut om tjänsteduglighetsklass, vilket tidvis syns i form av begäran om omprövning i fråga om kommandörens beslut om avbrytande av tjänstgöring när avsikten har varit att göra en begäran om omprövning i fråga om beslutet om tjänsteduglighetsklass. En värnpliktig vars tjänstgöring har avbrutits av hälsoskäl måste i det nuvarande förfarandet vänta upp till 2–4 månader efter det att tjänstgöringen avbrutits på det slutliga beslutet om tjänsteduglighet från regionalbyrån.

2.4 Ändringssökande som gäller beslut om ansökan om befrielse från en repetitionsövning

Enligt den gällande lagen söks befrielse från en repetitionsövning skriftligt hos den regionalbyrå som utfärdat förordnandet. Om den värnpliktige inte är nöjd med ett beslut som meddelats med

anledning av en ansökan om befrielse, får han enligt lagen yrka rättelse i beslutet. Rättelseyrkandet behandlas av den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort och som kan vara en annan än den regionalbyrå som behandlat ansökan om befrielse från repetitionsövningen. Innan beslutet fattas begär den regionalbyrå som behandlar rättelseyrkandet i sådana fall ett utlåtande av den regionalbyrå som beordrat övningen. Med tanken på både den värnpliktige och regionalbyråerna skulle det vara tydligare och smidigare att endast en regionalbyrå deltar i behandlingen av ärendet. Utlåtandeförfarandet regionalbyråerna emellan kan i ett dylikt ärende inte heller betraktas som ändamålsenlig användning av resurser.

2.5 Dom för vägran att fullgöra värnplikt och civiltjänst

Helsingfors hovrätt meddelade den 23 februari 2018 en dom med vilken hovrätten förkastade ett åtal som gällde vägran att fullgöra civiltjänst och hovrätten åberopade då likabehandlingen av människor. Hovrätten ansåg att om man dömer personen för vägran att fullgöra civiltjänst är detta en i grundlagen förbjuden diskriminerande behandling jämfört med Jehovas vittnen, som genom lag har befriats från att fullgöra både vapentjänst och civiltjänst.

Till följd av lagen om upphävande av lagen om befrielse för Jehovas vittnen från fullgörandet av värnplikt i vissa fall (330/2019) är Jehovas vittnen från och med den 1 april 2019 värnpliktiga enligt värnpliktslagen. Lagändringen satte olika övertygelser i en jämlik ställning, vilket innebär att straff för personer som vägrar fullgöra civiltjänst inte längre leder till ett resultat som strider mot likställighetsprincipen och diskrimineringsförbudet i grundlagen i förhållande till Jehovas vittnen.

Helsingfors hovrätt har den 8 januari 2021 i sina domar 21/100233 i mål R 20/700, 21/100247 i mål R 20/701 och 21/100261 i mål R 20/702 om vägran att fullgöra civiltjänst bekräftat att det när ett åtal en gång förkastats inte längre är möjligt att väcka åtal för samma brott på grundval av sakförhållanden som kan anses vara desamma. Högsta domstolen nekade den 28 juni 2021 tillstånd till fortsatt handläggning i fråga om dessa domar, beslut R2021/206, R2021/207, R2021/208.

Enligt det gällande 118 § 2 mom. i värnpliktslagen förordnas den värnpliktige på nytt av militärmyndigheten till tjänstgöring om han inte döms till fängelsestraff för vägran att fullgöra värnplikt. Det rådande läget har medfört fall där regionalbyrån på nytt ska förordna en värnpliktig till tjänstgöring i en situation där ett beslut om åtal eftergift i fråga om vägran att fullgöra värnplikt har fattats eller åtalet har förkastats i domstol genom ett beslut som vunnit laga kraft. När en person på nytt förordnats till tjänstgöring och eventuellt vägrar på nytt leder förundersökningen i saken på grund av *ne bis in idem*-förbudet inte till ett åtal, eller ett eventuellt åtal kommer i vilket fall som helst att förkastas i domstol. Under den tid som den gällande lagen är i kraft avgörs situationen först i slutet av det år då den som vägrar att fullgöra värnplikt uppnår 30 års ålder. Detta har lett till orimliga situationer med tanke på den värnpliktige och dessutom innebär det nuvarande systemet slöseri med resurser både när det gäller rättsväsendet och Försvarsmakten.

Enligt den gällande 79 § i civiltjänstlagen ska Civiltjänstcentralen på nytt förordna en civiltjänstgörare mot vilken polisanmälan har gjorts för vägran att fullgöra civiltjänst eller för civiltjänstgöringsbrott till tjänstgöring om han eller hon inte åtalas för brotten i fråga eller inte döms till fängelsestraff för brotten. Bestämmelser om vägran att fullgöra civiltjänst finns i 74 § i civiltjänstlagen. En civiltjänstgörare som låter bli att infinna sig till grundutbildning eller arbetstjänst, avbryter tjänstgöringen eller skriftligen meddelar att han eller hon vägrar att fullgöra civiltjänst, ska för vägran att fullgöra civiltjänst dömas till fängelse för en tid som motsvarar

hälften av den återstående tjänstgöringstiden. För att åtal ska kunna väckas krävs det att Civiltjänstcentralen har gjort en polisanmälan. Enligt 5 § 2 mom. i civiltjänstlagen upphör den grundutbildnings- och arbetstjänstplikt som ingår i civiltjänsten vid utgången av det år civiltjänstgöraren fyller 30 år.

Det rådande läget har medfört fall där Civiltjänstcentralen på nytt ska förordna en civiltjänstgörare till tjänstgöring i en situation där åtalet för vägran att fullgöra civiltjänst har förkastats i domstol genom ett beslut som vunnit laga kraft. När en person på nytt förordnats till tjänstgöring och eventuellt vägrar på nytt leder förundersökningen i saken på grund av *ne bis in idem*-principen inte till ett åtal, eller ett eventuellt åtal kommer i vilket fall som helst i praktiken att förkastas i domstol. Under den tid som den gällande lagen är i kraft avgörs den ovan beskrivna situationen först i slutet av det år då den som vägrar att fullgöra civiltjänst uppnår 30 års ålder. Detta har lett till orimliga situationer med tanke på civiltjänstgörare. De gällande bestämmelserna medför dessutom mycket resurskrävande extra arbete för både rättsväsendet och Civiltjänstcentralen.

2.6 Ändringsbehov som konstaterats i samband med covid-19-pandemin

Efter att covid-19-pandemin började tog Försvarsmakten i bruk flera specialarrangemang i fråga om beväringstjänsten och reservens repetitionsövningar, vilket gjort att man inom Försvarsmakten lyckats hålla pandemiläget på en förhållandevis bra nivå. Även 2020 års uppbåd kunde ordnas på ett ändamålsenligt och tryggt sätt, trots den exceptionella situationen. I samband med pandemin upptäcktes dock att värnpliktslagstiftningen inte till alla delar ger tillräckliga möjligheter till flexibilitet i ett liknande pandemiläge som under våren 2020.

Enligt 15 § 1 mom. i den gällande lagen ska uppbåden hållas årligen och de ska inledas tidigast den 15 augusti och avslutas senast den 15 december. Den uppbådspliktige ska enligt 16 § 1 mom. personligen delta i det uppbådstillfälle som avses i uppbådskungörelsen, om han inte har befriats från närvaroskyldigheten. Grunderna för befrielse är enligt den uttömmande listan en svår skada eller sjukdom, tidigare deltagande i ett urvalsprov och förordnande till tjänstgöring i samband med detta, eller att den värnpliktige är bosatt utomlands och har sänt en utredning utifrån vilken hans tjänsteduglighet kan fastställas. En värnpliktig kan således befrias från närvaroplikten endast individuellt och av skäl som direkt hänför sig till honom själv. Lagen möjliggör således inte för närvarande exempelvis en mer omfattande användning av distansförbindelser vid uppbåden. Den gällande lagstiftningen möjliggör inte heller en förlängning av tiden för ordnande av uppbåd ens i ett synnerligen allvarligt pandemiläge.

Enligt 33 § i värnpliktslagen kan regionalbyrån återkalla ett förordnande om deltagande i en repetitionsövning om den värnpliktige har blivit skadad eller insjuknat så att han inte kan fullgöra de tjänstgöringsuppdrag som planerats för honom vid repetitionsövningen, om det har kommit fram omständigheter som visar att den värnpliktige kan äventyra sin egen eller andras säkerhet vid tjänstgöringen, eller om den som förordnats till övningen är stadigvarande bosatt utomlands och den som utfärdat förordnandet inte hade kännedom om detta när förordnandet gavs. I lagen finns däremot ingen tydlig bestämmelse om återkallande av förordnande exempelvis i en pandemi, utan behovet att återkalla ett förordnande ska enligt den gällande lagen även då kunna motiveras individuellt.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är i första hand att säkerställa att lagstiftningen om värnplikt är uppdaterad. Dessutom är syftet med propositionen att minska den administrativa bördan för För-

svarsmaktens regionalbyråer och på så sätt möjliggöra en effektivare användning av deras resurser. Samtidigt är syftet att minska de värnpliktigas behov av att i samma ärende vara i kontakt med flera olika enheter inom Försvarsmakten, och att således göra behandlingen av administrativa ärenden smidigare också med tanke på de värnpliktiga. Syftet är också att säkerställa att värnpliktslagstiftningen är tillräckligt flexibel också under exceptionella förhållanden såsom en epidemi av en allmänfarlig smittsam sjukdom.

Dessutom är syftet att förtydliga situationen för dem som redan en gång dömts för vägran att fullgöra värnplikt. Även syftet med förslaget till ändring av civiltjänstlagen är att förtydliga situationen för dem som redan en gång dömts för vägran att fullgöra civiltjänst.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Det föreslås att värnpliktslagen ändras så att de ändringsbehov som covid-19-pandemin medfört och som identifierats i och med den tas in som en del av lagstiftningen. Till lagen föreslås för det första nya bestämmelser enligt vilka det är möjligt att göra undantag från tidpunkten för anordnandet av uppbåd och skyldigheten att personligen närvara vid uppbådet, om det är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl. Enligt förslaget ska försvarsministeriet besluta om undantagsförfaranden. De föreslagna undantagsförfarandena har inga konsekvenser för anordnandet av uppbåd under normala förhållanden, utan det ska vara möjligt att tillämpa dem enbart i mycket exceptionella situationer såsom under våren 2020. Undantagsförfarandena får inte heller äventyra att syftet med uppbåden uppnås.

Dessutom föreslås det att paragrafen om återkallande av förordnande om deltagande i en repetitionsövning kompletteras med en ny bestämmelse, genom vilken regionalbyråerna ges möjlighet att ställa in en repetitionsövning också med syftet att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl. Bestämmelsen gör det möjligt att i större utsträckning återkalla förordnanden till repetitionsövning utan individuell prövning, till exempel under en pandemi.

Enligt den gällande lagen upphör skyldigheten att fullgöra beväringstjänst under fredstid vid utgången av det år under vilket den värnpliktige fyller 30 år. I lagen finns dock ingen entydig och allmänt tillämplig bestämmelse om när tjänstgöringen senast ska inledas. Det föreslås att det till lagen fogas en bestämmelse enligt vilken beväringstjänsten ska inledas senast under det år när den värnpliktige fyller 29 år. I och med den föreslagna åldersgränsen ska beväringstjänsten i fortsättningen inledas så att alla tjänstgöringstider enligt lagen fortfarande är möjliga för den värnpliktige vid tidpunkten för inledandet av beväringstjänsten. Dessutom förenhetligar ändringen lagstiftningen med den paragraf som gäller riksdagsledamöter, medlemmar av statsrådet och ledamöter av Europaparlamentet och som redan innehåller en motsvarande bestämmelse.

Det föreslås att paragrafen om skyldigheten för en utomlands bosatt person som är medborgare i en annan stat att infinna sig till tjänstgöring och paragrafen om återkallande av beslut om befrielse från beväringstjänsten på grundval av medborgarskap i en annan stat samtidigt ändras så att åldersgränsen i dem stämmer överens med den nya allmänt tillämpliga åldersgränsen för inledande av tjänstgöring.

Dessutom föreslås det att lagen ändras så att den inverkan som programmet Utbildning 2020, som genomförs av Försvarsmakten, har på beväringstjänstens utbildningsperioder beaktas.

Inom försvarsmakten pågår programmet Utbildning 2020, vars syfte är att förnya beväringutbildningen och praxis i fråga om tjänstgöringen. Målet med programmet är att utveckla de värnpliktigas utbildningsstig från uppbådspliktig till reservist, och i det ingår även ett tekniskt reformbehov i fråga om de utbildningsperioder som anges i värnpliktslagen och förenhetligande av terminologin i enlighet med reformen. Därför föreslås det att de tidigare benämningarna på utbildningsperioderna stryks ur lagstiftningen.

I 60 § i värnpliktslagen föreskrivs det om avbrytande av tjänstgöring. Till 5 mom. föreslås ett tillägg enligt vilket kommandören för truppförbandet i samband med avbrytande av tjänstgöring också beslutar om tjänsteduglighet. Den föreslagna ändringen syftar till att göra processen för fastställande av tjänsteduglighet enklare då beslutet istället för av regionalbyrån kan fattas av kommandören för truppförbandet redan i samband med beslutet om avbrytande av tjänstgöring.

Omprövningsförfarandet i lagen ändras så att det går att begära omprövning i ett beslut som kommandören för truppförbandet fattat i fråga om den värnpliktiges tjänsteduglighetsklass. Dessutom föreslås det att bestämmelsen ändras så att en begäran om omprövning som gäller beslut om befrielse från en repetitionsövning ska behandlas av samma regionalbyrå som har behandlat den värnpliktiges ansökan om befrielse. Enligt den gällande bestämmelsen behandlas beslutet om befrielse från en repetitionsövning av den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort. I och med denna ändring behandlar en regionalbyrå ett ärende i sin helhet.

Utöver vad som nämns ovan föreslås det att 118 § 2 mom. ändras så att en värnpliktig inte längre ska förordnas att fullgöra sin värnplikt under fredstid, om domstolen har förkastat ett åtal mot personen för vägran att fullgöra värnplikt.

Det föreslås att 79 § i civiltjänstlagen ändras så att den tid under vilken civiltjänstgöraren på grund av undersökningarna i fråga om vägran att fullgöra civiltjänst eller civiltjänstgöringsbrott har berövats sin frihet beaktas vid förordnande till tjänstgöring på nytt. Tjänstgöringstiden räknas så att en dags frihetsberövande motsvarar två dagar i civiltjänst. Dessutom föreslås det att det föreskrivs att en civiltjänstgörare inte längre ska förordnas att fullgöra sin civiltjänstplikt under fredstid, om domstolen har förkastat ett åtal mot personen för vägran att fullgöra civiltjänst enligt 74 §.

Dessutom uppdateras den svenska språkdräkten i värnpliktslagens 109–111 § om ändringssökande. I bestämmelserna om ändringssökande i den gällande värnpliktslagen används för närvarande den term för begäran om omprövning (framställa rättelseyrkande) som användes i den gamla förvaltningslagen. Den svenska språkdräkten i lagen uppdateras så att den motsvarar terminologin i den gällande förvaltningslagen (begära omprövning).

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Genom de föreslagna ändringarna förenklas och påskyndas fastställandet av tjänstedugligheten i samband med att tjänstgöringen avbryts samt omprövningsförfarandet i fråga om detta. De föreslagna ändringarna bedöms ha positiva konsekvenser också för regionalbyråerna och deras verksamhet.

Med tanke på en smidig administration och på den som befrias från beväringstjänst för viss tid är ett mer flexibelt förfarande att kommandören för truppförbandet har behörighet att utöver att fatta beslut om avbrytande av beväringstjänsten också fatta beslut om både tidsbunden ändring (klassificering E) och ändring som gäller fredstid (klassificering C) av tjänsteduglighetsklassen.

RP 183/2021 rd

Detta förtydligar administrationen och minskar den administrativa bördan för regionalbyråerna, som i nuläget i sådana situationer innebär att regionalbyrån ordnar en separat besiktning och att det är först där som man beslutar om den värnpliktiges tjänsteduglighetsklass. Regionalbyråerna ordnar årligen 160–170 besiktningstillfällen där det fattas uppskattningsvis 13 000 beslut om tjänsteduglighet i fråga om beväringstjänst. Genom ändringen minskas antalet behandlingar vid besiktning som ordnas av regionalbyrån med ca 3000 per år. Behandlingen av dessa ärenden sysselsätter för närvarande regionalbyråerna med sammanlagt ungefär ett årsverke. Ändringen gör det således möjligt att använda motsvarande arbetsinsats till andra uppgifter inom regionalbyråerna.

Regionalbyråernas arbetsmängd minskar också om en begäran om omprövning som gäller beslut om befrielse från en repetitionsövning ska behandlas av den regionalbyrå som har behandlat den värnpliktiges ansökan om befrielse. Dessutom förtydligas förfarandet då en regionalbyrå sköter behandlingen under hela processen för ändringssökande från början till slut. Ändringen tydliggör förfarandet också med tanke på reservisterna, då de behöver vara i kontakt med endast en regionalbyrå istället för att det eventuellt är två. När omprövningsförfarandet förenklas blir behandlingen snabbare också för den värnpliktige, eftersom ett onödigt skede med utlåtanden regionalbyråerna emellan uteblir i processen för ändringssökande. Med tanke på den värnpliktige är det också tydligare om han kan sköta samma ärende endast hos en regionalbyrå.

Den föreslagna ändringen, enligt vilken en värnpliktig inte längre förordnas att fullgöra värnplikt, om domstolen har förkastat ett åtal mot personen för vägran att fullgöra värnplikt, förtydligar rättsläget, förbättrar de värnpliktigas rättsskydd och sparar på Försvarsmaktens och rättsväsendets resurser.

Genom de nya bestämmelser som föreslås i civiltjänstlagen undviks en spiral i fråga om tjänstgöringen som är problematisk med tanke på *ne bis in idem*-principen gällande dubbel straffbarhet i fall då straff inte har dömts ut för vägran att fullgöra civiltjänst. Den föreslagna ändringen förtydligar rättsläget, förbättrar civiltjänstgörarnas rättsskydd och sparar på rättsväsendets och Civiltjänstcentralens resurser.

I den gällande lagen finns ingen allmän utsatt tid för när beväringstjänsten senast ska inledas, som tillämpas på alla värnpliktiga. Detta har lett till problematiska tolkningssituationer i fall där den värnpliktige ansöker om ändring av tiden för inledande av tjänstgöring ännu när han närmar sig 30 års ålder. En ny bestämmelse, enligt vilken beväringstjänsten ska inledas senast under det år när den värnpliktige fyller 29 år, underlättar regionalbyråernas verksamhet och förtydligar rättsläget med tanke på såväl den värnpliktige som regionalbyråerna.

Syftet med de möjligheter till flexibilitet i fråga om anordnandet av uppbåd som föreslås i lagen är att säkerställa att uppbåden kan ordnas på ett tryggt sätt under alla omständigheter. Ändringarna i bestämmelserna om anordnandet av uppbåd förbättrar möjligheterna att skydda värnpliktiga exempelvis från risken för en smittsam sjukdom. Den flexibilitet som föreslås i lagen har inga konsekvenser för uppbåd som ordnas under normala förhållanden, utan den är avsedd att tillämpas endast i mycket exceptionella situationer.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Ändringsbehoven i den gällande lagstiftningen behandlas ovan i avsnitt 2.

RP 183/2021 rd

Om behörigheten att behandla begäran om omprövning i fråga om befrielse från en repetitionsövning hålls kvar hos regionalbyrån på den värnpliktiges hemort leder det till situationer där beslutet om befrielse kan fattas av en annan regionalbyrå än den som beordrat till repetitionsövningen. Förfarandet motsvarar inte grundprincipen för omprövning, enligt vilken den myndighet som avgjort ett ärende ska behandla ärendet på nytt före den egentliga besvärshandlingen. Handläggningstiderna förblir också långa jämfört med om samma regionalbyrå behandlar ett ärende i sin helhet. Ett annat alternativ är att behandlingen i sin helhet skulle koncentreras till den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort. Den regionalbyrå som förordnat till en repetitionsövning är dock ett mer logiskt alternativ för behörig regionalbyrå i ärendet, eftersom den bättre känner till detaljerna kring övningen och kan behandla ansökan smidigare utifrån det material som finns tillgängligt.

Den regionalbyrå som förordnat till repetitionsövningen har bäst kännedom om innehållet i repetitionsövningen för det truppförband som hör till dess område och om dem som förbereder repetitionsövningen samt om de ansvarspersoner som kan kontaktas i frågor som gäller övningen. Den regionalbyrå som förordnar till repetitionsövningen behandlar ärenden som gäller deltagarna i övningen enligt övning, dvs. behandlingen av ärenden som gäller reservister sker på ett tydligt sätt. Den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort har ingen kontaktyta till en repetitionsövning som ordnas av en annan regionalbyrå och har således inga grunder för beslutsfattandet innan den från den andra regionalbyrån har inhämtat tillräckliga grunder för att avgöra en begäran om omprövning. Den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort har inga andra uppgifter om repetitionsövningen än de som den värnpliktige framför i begäran om omprövning. Den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort och som behandlar en begäran om omprövning måste separat inhämta uppgifterna om repetitionsövningen och innan beslut fattas begära ett utlåtande av den regionalbyrå som förordnat till repetitionsövningen. Inhämtandet av uppgifter försvårar och fördröjer behandlingen av begäran om omprövning och ökar arbetsbelastningen för de regionalbyråer som deltar i att inhämta uppgifterna och ge utlåtande. Att i sin helhet koncentrera behandlingen till den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort skulle leda till att antalet begäranden om utlåtande mellan regionalbyråerna ökar ytterligare, mängden utredningsarbete ökar och behandlingstiderna förlängs ytterligare.

Enligt förslaget i propositionen ska beväringstjänsten inledas senast under det år när den värnpliktige fyller 29 år. Alternativet till åldersgränsen på 29 år skulle vara att beväringstjänsten ska inledas senast i den första kontingenten under det år då den värnpliktige fyller 30 år. Denna ändring kan dock inte anses vara tillräckligt effektiv, eftersom syftet med ändringen är att möjliggöra alla tjänstgöringsuppdrag innan åldersgränsen på 30 år uppnås och skyldigheten att fullgöra beväringstjänst under fredstid upphör. Exempelvis utesluts den längsta tjänstgöringstiden (347 dagar) inom Idrottsskolan, som man söker till genom ansökan till specialtrupperna, eftersom tjänstgöringen i den första kontingenten vid den enheten inleds först i april.

Dessutom möjliggör den föreslagna ändringen vid behov en längre personlig orsakspermission medan den värnpliktige ändå kan fullgöra tjänstgöringstiden på 347 dagar. Beväringspersoner kan av tvingande personliga skäl beviljas personlig orsakspermission i högst 6 månader och den personliga orsakspermissionen förlänger tjänstgöringstiden med en tid som motsvarar permissionen. De permissionsdagar som hör till personlig orsakspermission räknas alltså inte som tjänstgöringsdagar. Att inleda tjänstgöringen året innan möjliggör således alla tjänstgöringstider och lämnar även utrymme för ett eventuellt kortvarigt avbrott. Detta motsvarar också den praxis som gällde innan tjänstgöringstiderna förkortades senast.

6 Remissvar

6.1 Arbetsgruppens betänkande

Inledning

Försvarsministeriet begärde utlåtande om arbetsgruppens betänkande av sammanlagt 59 remissinstanser under tiden 24.3–24.4.2021 i tjänsten utlåtande.fi. Även andra aktörer än de uttryckligen utsedda remissinstanserna har haft möjlighet att yttra sig. Yttranden lämnades av Akava ry, Vapenvägrarförbundet rf, riksdagens justitieombudsman, Finlands näringsliv rf, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry (Into), högsta förvaltningsdomstolen, Maanpuolustusnaisten Liitto ry, Planeringskommissionen för försvarsinformation, Kvinnornas Beredskapsförbund rf, justitiekanslersämbetet, justitieministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, huvudstaben, Befälsförbundet rf, Reserviläisliitto - Reservistförbundet ry, Civiltjänstcentralen, social- och hälsovårdsministeriet, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Suomen Rauhanliitto-Finlands Fredsförbund ry, Finlands Fredsbevararförbund rf, Suomen Reserviupseeriliitto - Finlands Reservofficersförbund ry, jämställdhetsombudsmannen, arbets- och näringsministeriet, utrikesministeriet, Åklagarmyndigheten, Beväringförbundet rf samt en enskild person.

I yttrandena ansågs propositionens mål i huvudsak vara viktiga och nödvändiga ändringar värda att understödja. I många hänseenden ansågs det att motiveringen är exakt avgränsad, följer den linje som tillämpas i förvaltningslagen och överensstämmer med grundlagen. I yttrandena framfördes behovet att definiera begrepp noggrannare och till vissa delar säkerställa att användningen av begreppen är enhetlig både inom den föreslagna lagen och i förhållande till annan lagstiftning. Vissa begrepp och uttryck bör enligt remissyttrandena fastställas närmare i motiveringen. Uppmärksamhet fästes också vid behovet att beakta konsekvenserna av vissa ändringar för andra bestämmelser i lagen och annan lagstiftning. Dessutom önskades preciseringar och ytterligare motiveringar i regeringspropositionens avsnitt Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning. Huvudstaben föreslog i sitt yttrande ändringar i några paragrafer i vilka det inte föreslagits ändringar i arbetsgruppens betänkande.

Tjänsteduglighet

Huvudstaben uppmärksammade den nya 9 § 4 punkten i förslaget. Den i punkten nämnda 34 § i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten (332/2019) innehåller en hänvisning till 35 § i samma lag. Enligt huvudstaben bör man för tydlighetens skull överväga att till hänvisningen i 4 punkten till 34 § foga också 35 §, som gäller Försvarsmaktens rätt att få hälsouppgifter. Vid den fortsatta beredningen av propositionen togs en hänvisning till 35 § in i enlighet med yttrandet.

Uppbådskungörelse

Riksdagens justitieombudsman lyfte i sitt yttrande i fråga om den föreslagna ändringen i 15 § fram serviceprincipen i 7 § i förvaltningslagen, enligt vilken möjligheterna att utträta ärenden hos en myndighet om möjligt ska ordnas så att den som vänder sig till förvaltningen får behörig service. Riksdagens justitieombudsman konstaterade att information endast på webbsidor inte alltid är tillräckligt med tanke på grundlagen.

I riksdagens justitieombudsmans och justitieministeriets yttranden fästes uppmärksamhet vid 1 mom., enligt vilket kungörelsen vid behov kan framläggas till påseende också på annat sätt.

Frågan behandlades i förhållande till 62 och 62 a § i förvaltningslagen. Enligt riksdagens justitieombudsman har i den här typen av situation betonats ett behov av att också lyfta fram andra sätt att hålla handlingar framlagda och andra situationer som nämns i bestämmelsen. Dessutom är det motiverat att det av utkastet till propositionen framgår hur lång tid uppbådskungörelsen ska hållas offentligt tillgänglig i det allmänna datanätet på myndighetens webbsidor. Justitieministeriet konstaterade att om bestämmelserna lämnas öppna i fråga om tiden för tillgänglighållande av kungörelsen och grunderna för kompletterande sätt för kungörelsen, finns det skäl att vid den fortsatta beredningen överväga att stödja sig på 62 a § i förvaltningslagen. Enligt motiveringen motsvarar förfarandet för uppbådskungörelsen i och med ändringen den allmänna kungörelselagstiftningen i förvaltningslagen. Enligt justitieministeriet stämmer detta dock inte med stöd av vad som konstaterats ovan. Vid den fortsatta beredningen av propositionen togs en hänvisning till 62 a § i förvaltningslagen in i 15 § i enlighet med yttrandena.

Avvikelse från skyldigheten att närvara vid uppbåd samt återkallande av förordnande till repetitionsövning

Riksdagens justitieombudsman ansåg det motiverat att i detaljmotiveringen till 16 § precisera vad som avses med indelningen i regional och lokal nivå och hur specifikt indelat det avsedda beslutet av försvarsministeriet kan vara. Enligt riksdagens justitieombudsmans yttrande bör det också preciseras om det är motiverat att i 16 § använda uttrycket ”särskilda skäl” och i 33 § om återkallande av förordnande om deltagande i en repetitionsövning använda uttrycket ”synnerligen vägande skäl” när dessa på basis av exemplet i detaljmotiveringen till bestämmelserna hänvisar till lika allvarliga händelser.

Allmänt taget konstaterade riksdagens justitieombudsman också med tanke på laglighetskontrollen i efterhand att uttryck som ger en omfattande prövningsrätt såsom ”särskilda skäl” ofta till sitt tillämpningsområde blir flertydiga och öppna för tolkning. Enligt Suomen Reserviupseeriliitto - Finlands Reservofficersförbund ry är termerna svärdefinierbara och behöver preciseras. Vid den fortsatta beredningen av propositionen preciserades ordalydelsen i 16 § till ”särskilt vägande skäl”.

I motiveringen till den föreslagna 16 § bör det enligt justitieministeriets yttrande förklaras med vilken sakkunskap försvarsministeriet fattar beslut om ändring av tidpunkten för uppbåd och avvikelse från skyldigheten att personligen närvara och bedömer vad som är nödvändigt för att förhindra spridningen av en smittsam sjukdom. Dessutom konstaterar justitieministeriet som en detalj att det begrepp som används i lagen om smittsamma sjukdomar är allmänfarlig smittsam sjukdom och inte farlig smittsam sjukdom. Motiveringen till paragrafen preciserades utifrån yttrandet så att försvarsministeriet fattar sitt beslut på framställning av Försvarsmakten.

Justitieministeriet konstaterade också att 33 § inte gäller ”farliga smittsamma sjukdomar” utan smittsamma sjukdomar överlag. Justitieministeriet konstaterade att man med detta uppenbarligen avser definitionen av en smittsam sjukdom enligt 3 § 1 mom. 1 punkten i lagen om smittsamma sjukdomar. Enligt justitieministeriet bör värnpliktslagen inte till denna del omfatta nya, avvikande begrepp. Eftersom det i bestämmelsen är fråga om smittsamma sjukdomar överlag skulle detta möjliggöra ett återkallande på grund av till exempel förkylning. Enligt justitieministeriet förblir det i ljuset av motiveringarna oklart om det verkligen är meningen att ge regionalbyrå möjlighet till en så öppen prövning. Det andra villkoret i bestämmelsen, ”eller av andra synnerligen vägande skäl”, såg enligt justitieministeriet oproportionerligt ut om den första delen av meningen gör det möjligt att återkalla ett deltagande i en repetitionsövning på grund av vilken smittsam sjukdom som helst. Vidare bör man vid den fortsatta beredningen, på grund av den mycket breda prövnings- och tolkningsmöjlighet som ges myndigheten, sträva efter precisering, till exempel genom att beskriva dessa synnerligen vägande skäl som inte anknyter till personen

själv. Av motiveringen framgår inte heller om det i 4 punkten är fråga om ett beslut som gäller en större grupp (i jämförelse med punkterna 1–3 som avser en viss person). Specialmotiveringen till propositionen har preciserats till dessa delar utifrån yttrandet.

Enligt justitieministeriets utlåtande bör 33 § 1 mom. 4 punkten om smittsamma sjukdomar för tydlighetens skull separeras till ett eget moment. Justitieministeriet konstaterade dessutom att behovet av den föreslagna bestämmelsen och dess förhållande till den gällande 33 § 1 mom. 1 punkten förblir oklart. Bestämmelsen i fråga gör det möjligt att återkalla ett förordnande om deltagande i en repetitionsövning om den värnpliktige har insjuknat så att han inte kan fullgöra de tjänstgöringsuppdrag som planerats för honom vid repetitionsövningen. Utifrån yttrandet flyttades den föreslagna 33 § 1 mom. 4 punkten vid den fortsatta beredningen till ett eget moment i den föreslagna paragrafen och motiveringen preciserades också till dessa delar.

Tidpunkten för inledande av beväringstjänst

Justitiekanslersämbetet konstaterade att 28 § enligt detaljmotiveringen till paragrafen har samband med 6 § i grundlagen. Detta bör behandlas i avsnittet om lagförslagets förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning. Dessutom ska det enligt justitiekanslersämbetet anges på vilka grunder bestämmelserna anses vara förenliga med grundlagen. Avsnittet om förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning preciserades till denna del vid den fortsatta beredningen.

Huvudstaben föreslog att det till paragrafen för enhetlighetens skull fogas en bestämmelse om att den värnpliktige vid inledandet av beväringstjänsten ska ha fyllt 18 år, på samma sätt som det föreskrivs i 1 § 1 mom. 2 punkten i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor. I praktiken torde situationen, på grund av uppbåden och de allmänna tidpunkterna för inledande av tjänstgöring, enligt huvudstaben aldrig ens i teorin kunna leda till att någon som är yngre än 18 år i misstag inleder tjänstgöringen. Därför fogades vid den fortsatta beredningen ingen åldersgräns på 18 år till den föreslagna paragrafen.

Avbrytande av tjänstgöring och begäran om omprövning

Enligt riksdagens justitieombudsman bör det av den föreslagna 60 § framgå tydligare att kommandören för truppförbandet ska besluta om den värnpliktiges tjänsteduglighet och att beslutet kan fattas i samband med att beslut fattas om avbrytande av tjänstgöring. I detaljmotiveringen för bestämmelsen bör det också betonas att två separata beslut ska fattas i frågan, eventuellt samtidigt: ett beslut om avbrytande av tjänstgöring och ett beslut om den värnpliktiges tjänsteduglighet. Det torde också vara ändamålsenligt att besluten fattas snabbt och nära varandra i tiden. Vid den fortsatta beredningen av propositionen preciserades motiveringen till paragrafen till denna del i enlighet med yttrandet. Dessutom ändrades ordalydelsen i 60 § så att kommandören för truppförbandet alltid fattar beslut om tjänstedugligheten i samband med att han eller hon fattar beslut om avbrytande av tjänstgöring.

Enligt huvudstaben blir det i viss mån oklart om betänkandet förutom klassificering E och C också avser klass T. I motiveringen nämns det inte, men hänvisningen till 60 § 1 mom. verkar omfatta också klassificering T, som det föreskrivs om i 60 § 1 mom. 2 punkten. Enligt Vapenvägrarförbundet rf framgår det inte helt av motiveringen hur nuläget ser ut när det gäller besluten, dvs. om regionalbyråns beslut i praktiken alltid motsvarar kommandörens beslut. Motiveringen har till denna del preciserats vid den fortsatta beredningen.

RP 183/2021 rd

Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry och undervisnings- och kulturministeriet betonade vikten av att unga på ett fungerande sätt hänvisas till stödtjänster. Lagförslaget innebär en ändring i hur regionalbyrån behandlar uppgifter om de unga som avbryter sin tjänstgöring. Enligt Into bör man på alla nivåer se till att alla de aktörer som är involverade vid avgörande skeden i fråga om avbrytande av tjänstgöring och ändring av tjänsteduglighetsklassificering har kännedom om Försvarsmaktens anmälningsskyldighet, verksamhetsmodellen Time out! och det uppsökande ungdomsarbetet. Under den fortsatta beredningen av propositionen har diskussioner förts med Försvarsmakten och det har konstaterats att anmälningsskyldigheten ska beaktas även i fortsättningen.

Enligt riksdagens justitieombudsmans och huvudstabens yttranden bör 109 § 1 mom. i den gällande värnpliktslagen också ändras. Enligt momentet får en värnpliktig skriftligen yrka rättelse hos regionalbyrån i ett beslut av regionalbyrån eller uppståndsmyndigheten som gäller bl.a. tjänsteduglighet. Huvudstaben konstaterade dessutom att utan den föreslagna ändringen kan paragrafen tolkas så att avsaknaden av ett särskilt omnämnande om beslut av kommandören för truppförbandet innebär att ändring ska sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som annars föreskrivs om förvaltningsbeslut. Vid den fortsatta beredningen ändrades 109 § 1 mom. så att omprövning får begäras också i beslut av kommandören för truppförbandet.

Riksdagens justitieombudsman konstaterade att 109 § 2 mom. innehåller oklarheter i fråga om vem en begäran om omprövning ska riktas till. Vid den fortsatta behandlingen av ärendet kan det dessutom vara motiverat att överväga om det för tydlighetens skull är motiverat att det i 12 kap. om ändringssökande skulle finnas separata bestämmelser med exempelvis rubrikerna ”Begäran om omprövning” och ”Beslutanderätt och behandling av begäran om omprövning”. Dessutom konstaterade justitieministeriet att man i bestämmelserna om ändringssökande bör sträva efter att använda etablerade formuleringar. Om det är möjligt bör bestämmelsen om begäran om omprövning i värnpliktslagen formuleras så att vissa beslut inte räknas upp separat. Som en detalj konstaterade justitieministeriet också att den tredje meningen i 109 § 2 mom. är vilseledande och onödig (”Begäran om omprövning lämnas in till den myndighet som fattade beslutet”), eftersom det i momentet föreskrivs till vilken instans begäran om omprövning ska lämnas in. Paragrafen har vid den fortsatta beredningen ändrats utifrån yttrandena.

Utomlands bosatt person som är medborgare i en annan stat och är skyldig att infinna sig till uppstånd och tjänstgöring

Huvudstaben föreslog att arbetsgruppens förslag till formulering i 75 § preciseras så att den bostad som personen anmält till befolkningsdatasystemet enligt lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009) ska ha varit någon annanstans än i Finland de senaste sju åren. I 5 § i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata nämns att ett av syftena med befolkningsdatasystemet är att trygga möjligheterna för samhällsmedlemmarna att göra sina rättigheter gällande och fullgöra sina skyldigheter. Således är det logiskt, att uppgiften om boende utomlands kan verifieras direkt i befolkningsdatasystemet. Den nuvarande formuleringen om bostadsort är mångtydig när det gäller en person med dubbelt medborgarskap som meddelar att den varit bosatt någon annanstans än i Finland de senaste sju åren medan det av uppgifter från befolkningsdatasystemet framgår att personen de senaste åren har varit eller fortfarande är bosatt i Finland. Paragrafen har till denna del precisats genom att en hänvisning till lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata fogats till paragrafen.

Befrielse från en repetitionsövning och vägran att fullgöra värnplikt

RP 183/2021 rd

I arbetsgruppens betänkande föreslås inga ändringar i 34 § om befrielse från repetitionsövning och 118 § om vägran att fullgöra värnplikt. Huvudstaben föreslog dock ändringar i dem.

Huvudstaben föreslog att det till 34 § fogas en punkt enligt vilken ansökan om befrielse från en repetitionsövning ska lämnas in till regionalbyrån senast två veckor innan övningen inleds. Då kan ansökningarna behandlas i tid och man undviker ansökningar om befrielse som skickats till regionalbyrån strax innan övningen inleds, eftersom tidsfristen tydligt skrivs in i lagen. På det sättet undviker man också tolkningsoklarheter i fråga om förfarandet när den som förordnats till övning ansöker om befrielse precis innan övningen inleds eller rentav när den redan har inletts. Ändringen förutsätter omfattande information till värnpliktiga i samband med förordnande till repetitionsövning och i andra material.

Ett undantag från den föreskrivna tiden på två veckor kan dock vara ett annat synnerligen personligt skäl, till exempel en anhörigs död. Den föreskrivna tiden ska inte tillämpas på sådana repetitionsövningar enligt 32 § 2 mom. som har förordnats med den värnpliktiges medgivande, i situationer som avses i 3 mom. eller på tjänstgöring som avses i 79 §, som i sig inte omfattas av begreppet repetitionsövning. I samband med den fortsatta beredningen beslutade man att inte göra detta tillägg, eftersom den föreslagna ändringen inte tillräckligt väl beaktar människors olika livssituationer och det inte skulle ha varit möjligt att på ett uttömmande sätt beakta alla undantag. Dessutom ska en person i vilket fall som helst delta i en repetitionsövning enligt 34 § i värnpliktslagen, även om en ansökan om befrielse är anhängig.

Övriga synpunkter

Riksdagens justitieombudsman konstaterade att det inom ramen för arbetsgruppens uppdrag i fråga om behovet att ändra värnpliktslagen och bedömningen av överensstämmelsen med grundlagen hade varit motiverat att också ta ställning till frågor som gäller behovet av den religiösa krigsmannaeden. Vid den fortsatta beredningen konstaterades det dock att granskningen av frågor som gäller krigsmannaeden på grund av ärendets komplexitet inte hörde till arbetsgruppens uppdrag.

Enligt justitiekanslersämbetets yttrande hänvisas det i avsnittet om förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning allmänt till regeringens proposition med förslag till värnpliktslag RP 37/2007 rd och grundlagsutskottets utlåtande GrUU 9/2007 rd om den, och det konstateras att man i dessa har behandlat värnpliktslagens förhållande till grundlagen och till internationella människorättsförpliktelser som är bindande för Finland. Enligt justitiekanslersämbetet bör dessa dock tas upp till den del det i detta lagförslag är fråga om sådana frågor som behandlas i den regeringspropositionen och det utlåtandet. Propositionen har kompletterats till denna del under den fortsatta beredningen.

6.2 118 § i värnpliktslagen och 79 § i civiltjänstlagen

Remissbehandling

Försvarsministeriet ordnade mellan den 9 och 21 september 2021 en remissbehandling som gällde de ändringsbehov i värnpliktslagen och civiltjänstlagen som uppdragats under den fortsatta beredningen. Utlåtanden begärdes av totalt 23 olika instanser. Utlåtande begärdes i tjänsten utlåtande.fi, och yttrande fick lämnas även av andra än de som nämndes i sändlistan för begäran.

RP 183/2021 rd

Försvarsministeriet begärde utlåtande av följande instanser: Vapenvägrarförbundet rf, riksdagens justitieombudsman, Helsingfors hovrätt, Helsingfors tingsrätt, högsta förvaltningsdomstolen, centralnämnden för uppbådsärenden, kommunikationsministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, justitiekanslersämbetet, justitieministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, huvudstaben, staben för Gränsbevakningsväsendet, inrikesministeriet, Civiltjänstcentralen, social- och hälsovårdsministeriet, arbets- och näringsministeriet, utrikesministeriet, riksåklagarens byrå, statsrådets kansli, finansministeriet, Beväringsförbundet rf och miljöministeriet.

Försvarsministeriet fick sammanlagt 9 yttranden om de föreslagna ändringarna. Yttranden lämnades av följande remissinstanser: Amnesty International Finländska sektionen rf, Civiltjänstcentralen, människorättscentret, Vapenvägrarförbundet rf, riksdagens justitieombudsman, åklagarmyndigheten, utrikesministeriet, arbets- och näringsministeriet samt justitieministeriet.

Allmänt

De föreslagna ändringarna i värnpliktslagen och civiltjänstlagen ansågs allmänt taget värda att understödja. I flera yttranden konstaterades det att syftet med de föreslagna ändringarna, dvs. att eliminera en situation som strider mot förbudet mot dubbel straffbarhet, är värt att understödja och ett nödvändigt syfte med tanke på såväl värnpliktiga och civiltjänstgörare som de myndigheter som sköter ärendet.

Amnesty International Finländska sektionen rf (Amnesty) understödde propositionen och ansåg att den är viktig och brådskande med tanke på Finlands förpliktelser vad gäller de mänskliga rättigheterna. Amnesty påpekade dock att trots att denna proposition främjar tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna innehåller den inte några hänvisningar till Finlands internationella förpliktelser. Enligt Amnesty bör därför relevanta hänvisningar till bl.a. Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 18–19/1990, nedan Europakonventionen) och FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 7–8/1976, nedan MP-konventionen) fogas till propositionen. Dessutom är det enligt Amnesty skäl att också beakta de rekommendationer i fråga om vapenvägrarnas ställning som FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna senast gav Finland i mars 2021.

Även utrikesministeriet understödde de föreslagna ändringarna och uppmärksammade att man i utkastet inte alls behandlar Finlands internationella förpliktelser i fråga om mänskliga rättigheter. Utrikesministeriet hänvisade i sitt yttrande i fråga om förbudet mot diskriminering till artikel 2 i MP-konventionen och artikel 14 i och det tolfte protokollet till Europakonventionen samt i fråga om förbudet mot dubbel straffbarhet (*ne bis in idem*) till artikel 4 i det sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen. Utrikesministeriet föreslog att dessa internationella människorättsförpliktelser som gäller Finland ska lyftas fram i propositionen. Vid den fortsatta beredningen har motiveringen kompletterats med beaktande av de synpunkter som framfördes i yttrandena.

Enligt huvudstaben behövs den föreslagna lagstiftningen och genom den undviks en spiral i fråga om tjänstgöringen som är problematisk med tanke på *ne bis in idem*-principen gällande dubbel straffbarhet i fall då det inte har dömts ut straff för vägran att fullgöra värnplikt eller vägran att fullgöra civiltjänst. Den föreslagna ändringen förtydligar också rättsläget, förbättrar

de värnpliktigas och civiltjänstgörarnas rättsskydd och säkerställer en ändamålsenlig användning av rättsväsendets, Försvarens och Civiltjänstcentralens resurser. Huvudstaben ansåg att innehållet och formuleringarna i de föreslagna bestämmelserna är tydliga och understöder att de tas in i värnpliktslagen och civiltjänstlagen.

118 § i värnpliktslagen

Det föreslogs att 118 § 2 mom. i värnpliktslagen ändras så att en person inte längre förordnas att fullgöra sin värnplikt under fredstid, om åklagaren har fattat ett beslut om åtal eftergift eller nedläggning av åtal, eftersom personen redan en gång genom en lagakraftvunnen dom dömts för vägran att fullgöra värnplikt, om åtalet har förkastats i domstol genom ett beslut som vunnit laga kraft eller när den som dömts för vägran att fullgöra värnplikt har avtjänat hela fängelsestraffet eller fängelsestraffet har förfallit. Dessutom föreslogs det att innehållet i det gällande 4 mom. flyttas till 2 mom. som sådant. Enligt det gällande momentet förordnas den som dömts för vägran att fullgöra värnplikt inte längre att fullgöra sin värnplikt under fredstid när han har avtjänat hela fängelsestraffet eller när fängelsestraffet har förfallit.

Riksdagens justitieombudsman konstaterade att de föreslagna ändringarna i båda lagarna i princip är motiverade, eftersom man genom dem undviker en spiral i fråga om tjänstgöringen som är problematisk med tanke på dubbel straffbarhet i fall då det inte har dömts ut straff för vägran att fullgöra värnplikt eller vägran att fullgöra civiltjänst. Riksdagens justitieombudsman konstaterade dock att den föreslagna bestämmelsen i värnpliktslagen redan ursprungligen i viss mån är svårtolkad. Då det är fråga om en straffbestämmelse bör det med tanke på den straffrättsliga legalitetsprincipen krävas att bestämmelsen rimligen är begriplig. Enligt riksdagens justitieombudsman gör det föreslagna tillägget åtminstone inte bestämmelsen tydligare som helhet.

I bestämmelsen nämns fem situationer som leder till åtgärdseftergift i fråga om straffprocessen, så att personen inte längre förordnas att fullgöra sin värnplikt under fredstid. Enligt riksdagens justitieombudsman kan det med tanke på bestämmelsens tydlighet vara motiverat att i detta sammanhang mer allmänt använda begreppet ”underlåtelse att döma ut straff”, som enligt justitieombudsmannen omfattar åtminstone de fem situationer som nämns i lagen.

Dessutom anser justitieombudsmannen att det i ljuset av förarbetena i fråga om bestämmelsen i någon mån förblir oklart när en person eller part som avses i bestämmelsen skulle komma att förordnas till tjänstgöring eller arbete under mobilisering enligt 87 och 88 § i värnpliktslagen, samt huruvida de gällande bestämmelserna i värnpliktslagen omfattar situationer där en person som på den grund som avses i ändringen befriats från tjänstgöring under fredstid förordnas till tjänstgöring under mobilisering.

Enligt åklagarmyndigheten är det tillägg som föreslås i 118 § i värnpliktslagen i viss mån problematiskt. Utgångspunkten för den föreslagna bestämmelsen är enligt åklagarmyndigheten sådana situationer där ett nytt förordnande till tjänstgöring inte ges, även om det kan anses vara mer ändamålsenligt att förhålla sig till frågan utifrån de situationer då ett nytt förordnande till tjänstgöring ska ges. Oberoende av det valda förhållningssättet konstaterade åklagarmyndigheten att den nu föreslagna texten är för mångtydig och skriven på ett kasuistiskt sätt.

Åklagarmyndigheten antog att syftet med förslaget har varit att ett nytt förordnande till tjänstgöring inte ska ges när domstolen redan har avgjort ett brottmål som gäller vägran att fullgöra värnplikt. Då bör bestämmelsens ordalydelse också byggas upp utifrån denna utgångspunkt. Om man vill att domstolens avgörande i vissa fall inte ska utgöra hinder för ett nytt förordnande till tjänstgöring kan en sådan situation nämnas i bestämmelsen som en avvikelse från den allmänna regeln. Enligt åklagarmyndigheten framgår det inte av propositionen varför det efter det att domstolen har meddelat ett fällande avgörande, för att förhindra ett nytt förordnande till tjänstgöring ännu krävs ett sådant beslut om åtalseftergift eller nedläggning av åtal som baserar sig på det nämnda domstolsbeslutet. Enligt åklagarmyndigheten verkar denna formulering orsaka onödigt arbete vid åklagarmyndigheten.

Människorättscentret hänvisade i sitt yttrande till FN:s människorättskommittés rekommendation till Finland den 23 mars 2021 (Human Rights Committee, Concluding observations on the seventh periodic report of Finland, UN Doc. CCPR/C/FIN/CO/7, 3 May 2021), i vilken man i punkt 37 b uppmanar Finland att avsluta pågående åtalsprövningar i fråga om vapenvägrare och att frige personer som fortfarande avtjänar fängelsestraff som hänför sig till detta. Dessutom uppmanar kommittén i punkt 37 a att säkerställa icke-diskriminering när det gäller tjänstgöringens art och längd i fråga om alternativen till militärtjänst samt att garantera att tjänstgöringen är civil. Kommittén uppmanar i rekommendationen också att öka den allmänna kännedomen om rätten till vapenvägran och om olika alternativ till vapentjänst. Människorättscentret uppmanade i sitt yttrande försvarsministeriet att i propositionen beakta den nämnda rekommendationen samt en annan rekommendation om samma fråga som FN:s människorättskommitté gav 2013 och att vidta åtgärder också i fråga om andra punkter i rekommendationen än de som nämns i yttrandet.

När det gäller det förfarande som valts i den föreslagna bestämmelsen konstaterade människorättscentret i sitt yttrande att det föreslagna förfarandet eventuellt bör bedömas när beredningen framskrider. Enligt människorättscentret verkar det i viss mån onödigt att öppna ett ärende på nytt och att göra en ny åtalsprövning när ärendet redan avgjorts av domstol en gång och vunnit laga kraft. Processen belastar också bl.a. åklagarmyndigheterna. En enkel lösning som till alla delar sparar på förvaltningens resurser är att istället för att meddela ett beslut om åtalseftergift låta bli att utfärda ett nytt förordnande till tjänstgöring.

Utifrån remissvaren beslutades det i samband med den fortsatta beredningen att förslaget till ändring av 118 § ändras så att en värnpliktig inte längre förordnas att fullgöra sin värnplikt under fredstid, om domstolen har förkastat ett åtal mot personen för vägran att fullgöra värnplikt. Dessutom kompletterades motiveringen utifrån de synpunkter som framfördes i yttrandena. Den nya formuleringen sparar på åklagarmyndighetens resurser, eftersom ett beslut om åtalseftergift inte behöver fattas eller åtalet återkallas. Dessutom beslutades det att 4 mom. i den gällande paragrafen får stå kvar på det gamla stället.

79 § i civiltjänstlagen

Det föreslogs att 79 § 1 mom. i civiltjänstlagen ändras så att den tid under vilken civiltjänstgöraren på grund av undersökningarna i fråga om vägran att fullgöra civiltjänst eller civiltjänstgöringsbrott har berövats sin frihet beaktas vid förordnande till tjänstgöring på nytt. Tjänstgöringstiden räknas så att en dags frihetsberövande motsvarar två dagar i civiltjänst.

Det föreslogs att det i 2 mom. föreskrivs att om civiltjänstgöraren har vägrat fullgöra civiltjänst och det har gjorts en polisanmälan om vägran att fullgöra civiltjänst enligt 74 §, förordnas civiltjänstgöraren inte längre att fullgöra sin civiltjänst under fredstid, om polisanmälan lett till ett beslut om åtal eftergift eller återkallande av åtalet på den grunden att personen redan en gång genom en lagakraftvunnen dom har dömts för vägran att fullgöra civiltjänst eller om polisanmälan har lett till att åtalet förkastats genom en lagakraftvunnen dom.

Riksdagens justitieombudsman konstaterade att polisanmälan om en civiltjänstgörare som vägrar fullgöra civiltjänst nämns i 2 mom. i den föreslagna bestämmelsen. Enligt riksdagens justitieombudsman är polisanmälan inte i sig en del av straffprocessen, även om straffprocessen vanligen inleds med en polisanmälan. Justitieombudsmannen ifrågasatte i sitt yttrande vilket mervärde det ger att nämna polisanmälan i bestämmelsen. Dessutom lyfter yttrandet fram möjligheten att anmälan om brott i de situationer som nämns i bestämmelsen görs till polisen, som gör förundersökningen, medan förundersökningen i de situationer som nämns i 118 § värnpliktslagen kan göras av Försvarsmakten. Enligt justitieombudsmannen kan det till denna del vara motiverat att sträva efter att uttrycka sig på samma sätt som i den föreslagna 118 § i värnpliktslagen.

I bestämmelsen i civiltjänstlagen nämns tre situationer som leder till åtgärdseftergift i fråga om straffprocessen, så att personen inte längre förordnas att fullgöra sin civiltjänst under fredstid. I ljuset av förarbetena förblir det enligt riksdagens justitieombudsman oklart varför bestämmelsen till denna del avviker från 118 § i värnpliktslagen.

Civiltjänstcentralen ansåg att de föreslagna ändringarna i civiltjänstlagen är viktiga och att det är bra att man samtidigt också ser över motsvarande paragraf i värnpliktslagen. De föreslagna ändringarna gör enligt Civiltjänstcentralen situationen tydligare för dem som flera gånger vägrat att fullgöra civiltjänst och ändringen kommer att sannolikt att lösa situationen för flera civiltjänstgörare som befinner sig i ett otydligt rättsläge. Den tidigare paragrafen om nytt förordnande till tjänstgöring har medfört en stor administrativ börda för civiltjänstmyndigheten och andra som deltagit i behandlingen av ärendet, men framför allt har den osäkerhet i fråga om civiltjänstgörarnas situation som paragrafen orsakat och som ofta pågått i flera år gjort det svårare för civiltjänstgörarna att planera sin framtid och etablera sig i livet efter tjänstgöringen. Civiltjänstcentralen tror att man genom lagändringen kan lösa situationen för dem som flera gånger vägrat att fullgöra tjänstgöring, så att de inte längre behöver vara osäkra på sin situation.

Vapenvägrarförbundet rf (Vapenvägrarförbundet) ansåg att de föreslagna ändringarna i 118 § i värnpliktslagen och 79 § i civiltjänstlagen är bra och att de gör situationen tydligare. Enligt Vapenvägrarförbundet leder den nuvarande formuleringen i civiltjänstlagen till en situation som står i strid med *ne bis in idem*-principen, som innebär ett förbud mot att bli dömd två gånger för samma brott. Detta har enligt Vapenvägrarförbundet också visats genom Helsingfors hovrätts friande beslut av den 8 januari i fråga om personer som inkallats på nytt till civiltjänst och ånyo vägrat att fullgöra den. Till följd av ändringen kommer många av dem som klarat sig utan straff för sin vägran att besparas från en onödig spiral av nya förordnanden till tjänstgöring och vägran.

Vapenvägrarförbundet påpekade i sitt yttrande att beredningen av de förslag till lagändringar som nämns i begäran om utlåtande egentligen inte hör till försvarsministeriet utan till arbets- och näringsministeriet. Bestämmelser om förordnande av totalvägrare till tjänstgöring på nytt finns i 79 § i civiltjänstlagen och hela 118 § i värnpliktslagen hänvisar till den paragrafen i civiltjänstlagen. Enligt begäran om utlåtande fick försvarsministeriet kännedom om behovet att ändra paragraferna i fråga under den tidigare remissbehandlingen, som gällde behovet att ändra värnpliktslagen och bestämmelserna om frivillig militärtjänst för kvinnor. Enligt Vapenvägrarförbundet ändrar detta dock inte själva frågan, dvs. det att civiltjänsten enligt FN:s människorättskommittés riktlinjer ska vara en helhet tydligt separerad från de väpnade styrkorna och att beredningen av lagstiftning som gäller den ska skötas av civila myndigheter. Förbundet uppmanade försvarsministeriet att i fortsättningen överlåta beredningen av de reformer som gäller lagstiftningen om civiltjänst till arbets- och näringsministeriet.

Arbets- och näringsministeriet konstaterade i sitt yttrande att avsikten är att lagförslaget om ändring av 79 § i civiltjänstlagen ska ingå som ett anknytande lagförslag i regeringens proposition med förslag till lag om ändring av värnpliktslagen. Ändringen av civiltjänstlagen i samband med ändringen av värnpliktslagen möjliggör att lagarna träder i kraft samtidigt. Förslaget till ändring av 79 § i civiltjänstlagen har beretts som tjänsteuppdrag vid arbets- och näringsministeriet. Samordningen av 118 § i värnpliktslagen och 79 § i civiltjänstlagen har enligt ministeriet beretts i samarbete mellan försvarsministeriet och arbets- och näringsministeriet.

Åklagarmyndigheten konstaterade i sitt yttrande i fråga om 79 § i värnpliktslagen, med hänvisning till det som sagts om 118 § i värnpliktslagen, att en bättre lösning är att ett nytt förordnande om tjänstgöring binds direkt till domstolens avgörande.

Vid den fortsatta beredningen av propositionen har 79 § 2 mom. i civiltjänstlagen ändrats så att omnämmandet av polisanmälan stryks som onödigt. I 78 § i den gällande lagen föreskrivs det att polisanmälan för de brott som avses i 74 § görs av Civiltjänstcentralen. Enligt 78 § 2 mom. får åklagaren inte väcka åtal för brott som avses i 74 § om Civiltjänstcentralen inte har gjort polisanmälan om brottet.

Dessutom har 79 § 2 mom. i civiltjänstlagen ändrats genom att punkterna om beslut om åtals- eftergift och nedläggning av åtal strukits så att momentet motsvarar det som framförs i remissvaren. Det att ett nytt förordnande till tjänstgöring inte utfärdas är bundet till domstolens avgörande. Eftersom syftet med propositionen är att undvika situationer enligt *ne bis in idem*-principen är ändringen till denna del också motiverad och genom den undviks onödigt arbete för åklagarmyndigheten.

7 Specialmotivering

7.1 Värnpliktslagen

9 §. Tjänsteduglighet. Enligt 9 § 2 mom. 4 punkten i den gällande lagen kan uppgifter om omständigheter som inverkar på en värnpliktigs tjänsteduglighet fås av en myndighet som avses i 96 §. Eftersom 96 § har upphävts genom lag 333/2019 föreslås det att hänvisningen korrigeras. Till övriga delar motsvarar paragrafen den gällande paragrafen.

RP 183/2021 rd

För närvarande finns bestämmelser om Försvarsmaktens rätt att få personuppgifter för skötsel av värnpliktsärenden i 34 och 35 § i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten (332/2019). Enligt 34 § har Försvarsmakten, trots sekretessbestämmelserna, för ändamålet med värnpliktsregistret rätt att få behövliga uppgifter av dem som avses i paragrafen. Enligt 35 § har den personuppgiftsansvarige samt en sådan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som vid en hälsokontroll som föregår uppbådet, vid uppbådet eller under tjänstgöringen granskar hälsotillståndet hos en värnpliktig eller den som har sökt till frivillig militärtjänst för kvinnor, fullgör tjänstgöring eller har fullgjort tjänstgöring, rätt att trots sekretessbestämmelserna få nödvändiga uppgifter av de myndigheter som anges i paragrafen, för fastställande av tjänsteduglighet, upprätthållande av säkerheten under tjänstgöringen samt ordnande av undersökning och vård av patienten.

15 §. Tidpunkten för uppbådet och uppbådslängden samt uppbådskungörelsen. Det föreslås att 3 mom. ändras så att tidpunkten och platsen för uppbådet meddelas genom en uppbådskungörelse, som finns till påseende endast på Försvarsmaktens webbsidor minst två veckor före uppbådet samt under uppbådet. Enligt den gällande lagen ska uppbådskungörelsen finnas till påseende också på kommunens anslagstavla.

Bestämmelserna om offentliga kungörelser har nyligen reformerats genom en lagstiftningsshelhet som trädde i kraft vid ingången av 2020. I samband med reformen upphävdes lagen om offentliga kungörelser (34/1925) och de allmänna bestämmelserna om förfarandet vid offentliga kungörelser togs in i förvaltningslagen (434/2003). Utgångspunkten för den nya lagstiftningen om kungörelser är att övergå från kungörelser som publiceras på kommunens anslagstavla till ett elektroniskt förfarande för kungörelser. Därför föreslås det att skyldigheten att hålla uppbådskungörelsen till påseende på kommunens anslagstavla stryks i 3 mom.

Till 3 mom. fogas också att kungörelsen vid behov kan hållas tillgänglig också på något annat sätt som avses i 62 a § i förvaltningslagen (434/2003). Hänvisningen till förvaltningslagen är ny.

I 62 a § i förvaltningslagen föreskrivs det om offentlig kungörelse. Enligt 1 mom. i den paragrafen ska delgivningen av en handling som enligt någon annan lag än förvaltningslagen ska delges genom en offentlig kungörelse verkställas genom att kungörelsen och den handling som kungörs publiceras på myndighetens webbplats i det allmänna datanätet. Vid behov ska kungörelsen också publiceras i en tidning som utkommer i det område som påverkas av ärendet eller på något annat sätt som myndigheten beslutar. Om kungörelsen på grund av störningar i datakommunikationerna eller av någon annan därmed jämförbar orsak inte kan publiceras på myndighetens webbplats, ska den dessutom publiceras i den officiella tidningen. Dessutom föreskrivs det i 2 mom. att kungörelsen och den handling som kungörs ska hållas offentligt tillgängliga på myndighetens webbplats i det allmänna datanätet i 14 dygn. Om en tid för sökande av ändring eller någon annan tidsfrist som påverkar mottagarens rätt börjar löpa från delfäendet av handlingen, ska kungörelsen och den handling som kungörs hållas offentligt tillgängliga tills den nämnda tidsfristen går ut.

Till paragrafen fogas också ett nytt 4 mom. där det föreskrivs om försvarsministeriets rätt att besluta om ändring av den tidpunkt för anordnande av uppbåd som avses i 1 mom., om det är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra

särskilt vägande skäl. Bestämmelsen kan tillämpas till exempel i situationer som motsvarar covid-19-pandemin 2020. Andra särskilda skäl som avses i bestämmelsen kan vara till exempel allvarliga förändringar i säkerhetssituationen i närmiljön, storolyckor eller naturkatastrofer.

Beslut om avvikelse från den normala tidpunkten för uppbudet fattas av försvarsministeriet på framställning av Försvarsmakten. Ett beslut kan gälla till exempel en regionalbyrås eller flera regionbyråers verksamhetsområde eller en stad eller kommun som hör till ett verksamhetsområde. Genom beslutet kan man avvika från tidpunkten för uppbud också på nationell nivå. Till övriga delar motsvarar paragrafen den gällande paragrafen.

16 §. Närvaroplikt vid uppbudet. Det föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt 5 mom. där det föreskrivs om försvarsministeriets rätt att besluta om avvikelse från den skyldighet att personligen närvara vid uppbud som avses i 1 mom. på nationell, regional eller lokal nivå, om det är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl. Andra särskilda skäl kan vara till exempel allvarliga förändringar i säkerhetssituationen i närmiljön, storolyckor eller naturkatastrofer. Enligt momentet får ett sådant beslut dessutom fattas endast om det inte äventyrar uppbudets syfte enligt 12 §. Enligt 12 § är uppbudets syfte att bestämma den värnpliktiges tjänsteduglighet, och på grundval av den fattas beslut om tjänstgöringen. Vid uppbudet ges dessutom information om försvarspikten och främjas folkhälsoarbetet.

Äventyrande av uppbudets syfte kan innebära till exempel en situation där den värnpliktiges tjänsteduglighet inte kan bestämmas eller den värnpliktige inte får tillräcklig information om rättsverkningarna av förordnande till tjänstgöring. Vid avvikelse från skyldigheten att personligen närvara kan uppbudet genomföras på distans, om identiteten hos den värnpliktige kan kontrolleras.

Beslut om avvikelse från skyldigheten att personligen närvara, för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl, fattas av försvarsministeriet på framställning av Försvarsmakten. Ett beslut kan gälla till exempel en regionalbyrås eller flera regionbyråers verksamhetsområde eller en stad eller kommun som hör till ett verksamhetsområde. Genom beslutet kan man avvika från skyldigheten att personligen närvara vid uppbudet också på nationell nivå. Den värnpliktige kan inte själv hos försvarsministeriet ansöka om befrielse från skyldigheten att personligen närvara, utan processen är alltid ett myndighetsinitiativ. Med stöd av ett regionalt beslut av försvarsministeriet kan regionalbyrån fatta beslut om vilka värnpliktiga i området i fråga som är befriade från skyldigheten att personligen närvara.

Enligt 16 § 2 mom. i den gällande värnpliktslagen kan regionalbyrån befria en värnpliktig från skyldigheten att personligen närvara vid uppbudet, om han 1) har en svår skada eller sjukdom, 2) har deltagit i ett urvalsprov som avses i 29 § och har förordnats till tjänstgöring, eller 3) är bosatt utomlands och har sänt ett läkarutlåtande eller en annan tillförlitlig utredning utifrån vilken hans tjänsteduglighet kan fastställas. Ett beslut enligt den gällande bestämmelsen att befria en värnpliktig från skyldigheten att personligen närvara gäller således alltid endast en enskild värnpliktig och fattas vanligen på den värnpliktiges eget initiativ.

Genom det nya 16 § 5 mom. bemyndigas försvarsministeriet att besluta om huruvida regionalbyrån kan avvika från skyldigheten att personligen höra den värnpliktige vid uppbudet i större

utsträckning än i fråga om sådana särskilt specificerade värnpliktiga som avses i 16 § i den gällande lagen, om det är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl. Ett beslut av försvarsministeriet kan också vara förpliktande för regionalbyrån, dvs. innebära att regionalbyrån ska avvika från skyldigheten att personligen närvara vid uppådet till den del försvarsministeriet anser det nödvändigt för att säkerställa att syftet med bestämmelsen uppnås.

28 §. Tidpunkten för inledande av beväringstjänst. Det föreslås att det till 1 mom. fogas en ny bestämmelse, enligt vilken beväringstjänsten ska inledas senast under det år när den värnpliktige fyller 29 år.

Enligt 37 § 2 mom. i den gällande lagen upphör skyldigheten att fullgöra beväringstjänst under fredstid vid utgången av det år under vilket den värnpliktige fyller 30 år. I lagen finns dock för närvarande inte någon allmän bestämmelse om den sista möjliga tidpunkten för inledande av tjänsten som tillämpas på alla värnpliktiga. I lagen finns däremot särskilda bestämmelser om detta.

I 35 § i den gällande lagen föreskrivs om ändring av tiden för inledande av tjänst och befrielse från repetitionsövning för riksdagsledamöter, medlemmar av statsrådet och ledamöter av Europaparlamentet. Enligt den ändras den tidpunkt för inträde i beväringstjänst som fastställts för den värnpliktige eller befrias han från en repetitionsövning på grundval av anmälan som han gjort, om ändringen eller befrielsen är nödvändig med tanke på skötseln av uppgiften som riksdagsledamot, medlemskapet i statsrådet eller medlemskapet i Europaparlamentet. Bevärings-tjänsten ska dock inledas senast under det år när den värnpliktige fyller 29 år. Ändringen förenhetligar alltså lagstiftningen med de bestämmelser som gäller en person som sköter en uppgift som riksdagsledamot, medlemskap i statsrådet eller medlemskap i Europaparlamentet. Särskilda bestämmelser om detta finns också i värnpliktslagen i fråga om personer som är medborgare i en annan stat och i fråga om kvinnor i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor. Syftet med den nya bestämmelsen är att försätta alla i jämlik ställning i fråga om den sista möjliga tidpunkten för inledande av tjänstgöring under fredstid. Enligt 6 § i grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av någon orsak som gäller hans eller hennes person och den allmänna jämlikhetsbestämmelsen omfattar också ett krav på enahanda bemötande i likadana fall. Vissa människor eller människogrupper får inte genom lag godtyckligt ges en gynnsammare eller ogynnsammare ställning än andra.

Eftersom det i den gällande lagen inte finns någon exakt åldersgräns kan beväringstjänst för närvarande inledas också i julikontingenten det år då den värnpliktige fyller 30 år. Bevärings-tjänsten ska dock fullgöras innan den värnpliktige fyller 30 år. Då har den värnpliktige endast möjlighet att fullgöra den kortaste möjliga tjänstgöringstiden (165 dagar). Detta är inte ändamålsenligt ur Försvarsmaktens synvinkel och det är inte heller jämlikt i relation till andra värnpliktiga. Avsikten är att beväringstjänsten ska fullgöras så att alla eventuella tjänstgöringstider och tjänstgöringsuppdrag är möjliga. Därför föreslås det att det till lagen fogas en ny bestämmelse enligt vilken beväringstjänsten ska inledas senast under det år när den värnpliktige fyller 29 år.

33 §. Återkallande av förordnande till repetitionsövning. I paragrafen föreskrivs om regionalbyråns möjlighet att återkalla ett förordnande om deltagande i en repetitionsövning när vissa villkor uppfylls. Till följd av covid-19-pandemin har det uppstått ett behov att till orsakerna för återkallande lägga till syftet att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller andra särskilt vägande skäl.

Enligt den gällande paragrafen kan regionalbyrån återkalla ett förordnande om deltagande i en repetitionsövning om den värnpliktige har blivit skadad eller insjuknat så att han inte kan fullgöra de tjänstgöringsuppdrag som planerats för honom vid repetitionsövningen, om det har kommit fram omständigheter som visar att den värnpliktige kan äventyra sin egen eller andras säkerhet vid tjänstgöringen, eller om den som förordnats till övningen är stadigvarande bosatt utomlands och den som utfärdat förordnandet inte hade kännedom om detta när förordnandet gavs. Förteckningen över grunderna för återkallande är uttömmande. Utgångspunkten för återkallandet är i nuläget äventyrande av tjänstgöringssäkerheten av en orsak som beror på den värnpliktige själv, men det finns ingen möjlighet till återkallande på grund av en allmän orsak som äventyrar tjänstgöringssäkerheten.

Det föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. enligt vilket regionalbyrån kan återkalla ett förordnande om deltagande i en repetitionsövning, om det behövs för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl.

Ändringen behövs i situationer där det anses nödvändigt att skydda flera värnpliktiga från risken för en allmänfarlig smittsam sjukdom eller det råder något annat särskilt vägande skäl, vilket kan vara till exempel allvarliga förändringar i säkerhetssituationen i närmiljön, en storolycka eller en naturkatastrof. Bestämmelsen ger alltså med avvikelse från 1 mom. regionalbyrån en mer omfattande behörighet att återkalla ett förordnande till repetitionsövning i fråga om flera värnpliktiga.

Ändringen medför inte i något fall skyldighet för regionalbyrån att återkalla ett förordnande om deltagande i en repetitionsövning, utan ger endast möjlighet till det. En värnpliktig kan inte heller själv åberopa grunder enligt 33 §, utan bestämmelser om grunderna för befrielse från en repetitionsövning på ansökan av den värnpliktige finns i 34 §.

36 §. Syftet med beväringstjänsten. I paragrafen föreskrivs om syftet med beväringstjänsten och om utbildningsperioderna. Det föreslås inga ändringar i syftet med beväringstjänsten och förslaget motsvarar till sitt innehåll i huvudsak 36 § i den gällande lagen. I paragrafen föreslås endast terminologiska ändringar som hänför sig till utbildningsperioderna.

Försvarsmakten har från och med ingången av 2020 förnyat beväringutbildningen och praxis i fråga om värnplikten genom programmet Utbildning 2020. Genom programmet har man utvecklat uppbådssystemet, tjänstgöringsvalen, utbildningssystemet som helhet samt utbildningsmetoderna. Målet har varit att utveckla de värnpliktigas utbildningsstig från uppbådspliktig till reservist så att den blir så smidig som möjligt. Genom programmet Utbildning 2020 har beväringutbildningens struktur ändrats från att tidigare vara indelad i tre perioder till nuvarande fyra. De tidigare grundutbildningsskedet, specialutbildningsperioden och trupputbildningsperioden har bytts ut mot rekrytskede, utbildningsgrenskede, specialutbildningsskede och trupp-utbildningsskede. Utbildningsperiodernas benämningar har alltså ändrats. Det föreslås att paragrafen ändras så att den bättre motsvarar de ändringar som programmet Utbildning 2020 innebär och att de tidigare benämningarna på utbildningsperioderna stryks ur lagstiftningen. Det faktiska rättsläget ändras alltså inte.

De nya utbildningsperioderna har redan införts från ingången av 2020 och således förtydligar ändringen det rådande läget då de föråldrade termerna stryks ur värnpliktslagen. De föreslagna ändringarna i paragrafen är endast terminologiska och har inga konsekvenser för anordnandet av eller syftet med tjänstgöringen i praktiken. Genom ändringen minskas inkonsekvens och oklarheter.

60 §. Avbrytande av tjänstgöring. Det föreslås att 5 mom. ändras så att kommandören för truppförbandet ska fatta beslut om den värnpliktiges tjänsteduglighet i samband med avbrytande av tjänstgöring.

Enligt 1 mom. 3 punkten fattar kommandören för truppförbandet beslut om en beväringens avbrytande av tjänstgöring. Kommandören för truppförbandet lägger samtidigt fram ett förslag till regionalbyrån om ändring av tjänsteduglighetsklassificeringen. Med tanke på en smidig administration och på den som befrias från beväringstjänst för viss tid är ett mer flexibelt förfarande att kommandören för truppförbandet har behörighet att utöver att fatta beslut om avbrytande av beväringstjänsten också fatta beslut om både tidsbunden ändring (klassificering E) och ändring som gäller fredstid (klassificering C) av tjänsteduglighetsklassen. Regionalbyråerna fattar årligen ca 3000 beslut på framställning av kommandören för truppförband.

Detta förtydligar administrationen och minskar den administrativa bördan för regionalbyråerna, som i nuläget i sådana situationer innebär att regionalbyrån ordnar en separat besiktning och att det är först där som man beslutar om den värnpliktiges tjänsteduglighetsklass. I praktiken föreställer sig de som avbryter beväringstjänsten redan i nuläget relativt ofta att det beslut om avbrytande av tjänstgöring som kommandören för truppförbandet fattar också innebär ett beslut om tjänsteduglighetsklass, vilket tidvis syns i form av begäran om omprövning i fråga om kommandörens beslut om avbrytande av tjänstgöring när avsikten har varit att göra en begäran om omprövning i fråga om beslutet om tjänsteduglighetsklass.

Kommandören för truppförbandet ska alltså fatta beslut om både den värnpliktiges tjänsteduglighet och om avbrytande av tjänstgöring. Det är fråga om två separata överklagbara beslut. Besluten ska fattas så nära varandra som möjligt i tiden.

Enligt 109 § i värnpliktslagen får en värnpliktig skriftligen begära omprövning hos regionalbyrån av ett beslut av regionalbyrån eller uppådsnämnden som gäller tjänsteduglighet, förordnande till tjänst eller befrielse från tjänst samt i ett beslut av regionalbyrån eller truppförbandet som gäller avbrytande av utbildning, avbrytande av tjänstgöring, förordnande till undersökning som klarlägger bruk av narkotika, tidpunkten för faderskapsledighet samt en förmån som avses i denna lag. Begäran om omprövning ska framställas inom 30 dagar efter att beslutet med omprövningsanvisning har delgetts den värnpliktige. Begäran om omprövning framställs till den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort. Begäran om omprövning lämnas in till den myndighet som fattade beslutet. En begäran om omprövning som gäller uppådsnämndens beslut lämnas dock in till regionalbyrån.

I 110 § i värnpliktslagen föreskrivs om besvär i omprövningsärenden och i andra ärenden som gäller värnplikten. I ett beslut av en regionalbyrå i ett omprövningsärende samt i andra med stöd av denna lag utfärdade beslut av huvudstaben, staben för en försvarsgren, en regionalbyrå, ett truppförband och en uppådsnämnd får ändring sökas genom besvär hos centralnämnden för uppådsärenden.

Den föreslagna ändringen påverkar inte den värnpliktiges rättsskydd. En begäran om omprövning behandlas i vilket fall som helst av regionalbyrån och det finns fortfarande möjlighet att överklaga beslut som har fattats med anledning av begäran om omprövning hos centralnämnden för uppådsärenden, så att det i sista hand på detta sätt säkerställs att besluten är enhetliga.

75 §. Utomlands bosatt person som är medborgare i en annan stat och är skyldig att infinna sig till uppåds och tjänstgöring. I paragrafen föreskrivs det att en värnpliktig inte är skyldig att infinna sig till uppåds eller beväringstjänst, om han har medborgarskap också i en annan stat

och hans boningsort under de senaste sju åren inte har varit i Finland. I nuläget kan en värnpliktig dock förordnas till tjänstgöring om han flyttar till Finland före utgången av det år under vilket han fyller 30 år. Det föreslagna 1 mom. motsvarar i sak 1 mom. i den gällande lagen. På grund av den ändring av åldersgränsen som föreslås i 28 § i den gällande lagen föreslås det dock att åldersgränsen i 75 § 1 mom. sänks från 30 till 29 år. I och med den föreslagna ändringen kan en värnpliktig alltså förordnas till tjänstgöring om han flyttar till Finland före utgången av det år under vilket han fyller 29 år. I praktiken ska den värnpliktiges bostadsort alltid kontrolleras i befolkningsdatasystemet enligt lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009).

76 §. *Befrielse från bevärings tjänsten på grundval av medborgarskap i en annan stat.* Det föreslås att 2 mom. i denna paragraf ändras på motsvarande sätt som 75 §.

109 §. *Begäran om omprövning.* Enligt 1 mom. i den gällande paragrafen får en värnpliktig skriftligen yrka rättelse hos regionalbyrå i ett beslut av regionalbyrå eller uppådsnämnden som gäller tjänsteduglighet, förordnande till tjänst eller befrielse från tjänst samt i ett beslut av regionalbyrå eller truppförbandet som gäller avbrytande av utbildning, avbrytande av tjänstgöring, förordnande till undersökning som klarlägger bruk av narkotika, tidpunkten för faderskapsledighet samt en förmån som avses i denna lag. Det föreslås att momentet ändras så att omprövning får begäras också i ett sådant beslut av kommandören för truppförbandet som gäller tjänsteduglighet.

I 34 § i värnpliktslagen föreskrivs om befrielse från en repetitionsövning. Enligt 3 mom. i den paragrafen söks befrielse skriftligt hos den regionalbyrå som utfärdat förordnandet. Om den värnpliktige inte är nöjd med ett beslut som meddelats med anledning av en ansökan om befrielse, får han enligt 109 § begära omprövning i beslutet. Begäran om omprövning behandlas enligt bestämmelsen av den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort och som kan vara en annan än den regionalbyrå som fattat beslutet om befrielse från en repetitionsövning. I nuläget behandlar den regionalbyrå som beordrat till repetitionsövning en eventuell ansökan om befrielse, men en begäran om omprövning i fråga om beslutet behandlas av den regionalbyrå som övervakar reservisten. Innan beslutet fattas begär den övervakande regionalbyrå ett utlåtande av den regionalbyrå som beordrat övningen. Efter omprövningsförfarandet är det ännu möjligt att överklaga hos centralnämnden för uppådsärenden, som är den högsta besvärinstansen för ärenden som gäller värnplikt.

Det föreslås att 2 mom. ändras så att en begäran om omprövning som gäller beslut om befrielse från en repetitionsövning ska framställas till den regionalbyrå som har behandlat den värnpliktiges ansökan om befrielse. Ändringen förtydligar förfarandet i synnerhet för reservister, eftersom de behöver sköta ärendet endast hos en regionalbyrå. Förfarandet motsvarar också grundtanken med en begäran om omprövning, enligt vilken beslutsfattaren granskar innehållet i ett beslut ytterligare en gång i fråga om de omständigheter som framförts i begäran om omprövning. Förfarandet förtydligas också med tanke på regionalbyråerna, då en regionalbyrå sköter hela processen för ändringssökande från början till slut. Samtidigt försnabbas beslutsfattandet, eftersom utlåtandeskedet faller bort. Dessutom föreslås det att 2 mom. i den gällande lagen ändras så att det inte längre särskilt nämns att begäran om omprövning lämnas in till den myndighet som fattade beslutet. Bestämmelsen är vilseledande och onödig, eftersom det i momentet även annars föreskrivs vart begäran om omprövning ska lämnas in. Samtidigt stryks ordet ”dock” i den sista meningen i momentet för att paragrafen ska vara tydligare.

Det föreslås att till paragrafen dessutom fogas ett nytt 3 mom., enligt vilket förvaltningslagen i övrigt tillämpas vid omprövningsförfarandet. Kravet i 1 mom. på att ansökan ska vara skriftlig

stryks därför, eftersom bestämmelser om detta krav redan finns i 49 d § i förvaltningslagen. Av samma orsak stryks kravet i 2 mom. på att en begäran om omprövning ska framställas inom 30 dagar efter att beslutet med anvisning om hur man begär omprövning har delgetts den värnpliktige, eftersom kravet är onödigt. Bestämmelser om tidsfristen i fråga finns i 49 c § i förvaltningslagen.

Dessutom föreslås det att den svenska språkdräkten i paragrafen ändras så att den motsvarar terminologin i den gällande förvaltningslagen (434/2003). I den svenska språkversionen av den gällande lagen används den gamla termen *framställa rättelseyrkande* i fråga om begäran om omprövning. I den gällande förvaltningslagens 7 a kap. där det finns bestämmelser om omprövningsbegäran används dock termen *begära omprövning*.

Sedan bestämmelserna i 7 a kap. kom till har justitieministeriet gett anvisningar om att lagar ska korrigeras så att de motsvarar förvaltningslagen. Därför har formuleringarna i lagarna för enhetligas och samtidigt har terminologin på svenska korrigerats. Eftersom det föreslås att 109 § i värnpliktslagen ska innehålla en hänvisning till förvaltningslagen, behöver terminologin för enhetligas med förvaltningslagen. Även om exempelvis den högsta besvärinstansen, med avvikelse från förvaltningslagen, är centralnämnden för uppståndsärenden och inte högsta förvaltningsdomstolen avses med begäran om omprövning enligt värnpliktslagen ändå i praktiken en process enligt förvaltningslagen.

110 §. *Besvär i omprövningsärenden och i andra ärenden som gäller värnplikten.* Det föreslås att den svenska språkdräkten i paragrafen ändras så att den motsvarar terminologin i den gällande förvaltningslagen.

111 §. *Hur besvär och begäran om omprövning påverkar verkställigheten av beslut.* Det föreslås att den svenska språkdräkten i paragrafen ändras så att den motsvarar terminologin i den gällande förvaltningslagen.

118 §. *Vägran att fullgöra värnplikt.* Det föreslås att 2 mom. ändras så att en värnpliktig inte längre förordnas att fullgöra sin värnplikt under fredstid, om domstolen har förkastat ett åtal mot personen för vägran att fullgöra värnplikt. I övrigt motsvarar paragrafen den gällande paragrafen.

Enligt den gällande lagen förordnas den berörda personen på nytt av militärmyndigheten till tjänstgöring, om han inte döms till fängelsestraff för vägran att fullgöra värnplikt. Detta har medfört fall där regionalbyrån på nytt ska förordna en värnpliktig till tjänstgöring i en situation där ett beslut om åtal eftergift i fråga om vägran att fullgöra värnplikt har fattats eller åtalet har förkastats i domstol genom ett beslut som vunnit laga kraft. När en person på nytt förordnats till tjänstgöring och eventuellt vägrat på nytt leder förundersökningen i saken på grund av *ne bis in idem*-förbudet inte till ett åtal, eller ett eventuellt åtal kommer i vilket fall som helst att förkastas i domstol.

I och med den föreslagna ändringen befrias personer i fråga om vilka åtal för vägran att fullgöra värnplikt en gång har förkastats i domstol från tjänstgöring under fredstid. Då avbryts också den spiral av förordnanden till tjänstgöring och vägran att fullgöra tjänstgöringen som annars skulle fortgå till dess att personens värnplikt upphör vid 30 års ålder.

7.2 Civiltjänstlagen

79 §. Nytt förordnande till tjänstgöring. Det föreslås att det i 1 mom. föreskrivs att den tid under vilken civiltjänstgöraren på grund av undersökningarna i fråga om vägran att fullgöra civiltjänst eller civiltjänstgöringsbrott har berövats sin frihet på motsvarande sätt som för närvarande ska beaktas vid förordnande till tjänstgöring på nytt. Tjänstgöringstiden räknas så att en dags frihetsberövande motsvarar två dagar i civiltjänst.

Enligt den gällande paragrafen ska Civiltjänstcentralen på nytt förordna en civiltjänstgörare mot vilken polisanmälan har gjorts för vägran att fullgöra civiltjänst eller för civiltjänstgöringsbrott till tjänstgöring om han eller hon inte åtalas för brotten i fråga eller inte döms till fängelsestraff för brotten. Den tid under vilken civiltjänstgöraren på grund av undersökningarna har berövats sin frihet räknas då till civiltjänstgörarens tjänstgöringstid så att en dags frihetsberövande motsvarar två dagar i civiltjänst.

I 1 mom. har bestämmelserna förtydligats när det gäller situationer där Civiltjänstcentralen ska förordna civiltjänstgöraren till tjänstgöring på nytt för att fullgöra den återstående tiden av sin civiltjänst. Till dessa delar motsvarar förslaget bestämmelserna i den gällande lagen. Enligt 5 § 2 mom. i civiltjänstlagen upphör den grundutbildnings- och arbetstjänstplikt som ingår i civiltjänsten vid utgången av det år civiltjänstgöraren fyller 30 år. Ett förordnande ges dock inte om civiltjänstplikten redan har upphört på någon annan grund, såsom befrielse på grund av ålder eller hälsotillstånd.

Det föreslås att det i 2 mom. föreskrivs att en civiltjänstgörare inte längre förordnas att fullgöra sin civiltjänstplikt under fredstid, om domstolen har förkastat ett åtal mot personen för vägran att fullgöra civiltjänst enligt 74 §.

I 2 mom. finns bestämmelser om förfarandet i fall då en person inte längre förordnas till tjänstgöring på nytt under fredstid, eftersom ett ärende som gäller vägran att fullgöra civiltjänst redan en gång har behandlats i domstol. Syftet med förfarandet är att undvika en spiral i fråga om tjänstgöringen som är problematisk med tanke på *ne bis in idem*-principen gällande dubbel straffbarhet i fall då straff inte har dömts ut för vägran att fullgöra civiltjänst. Bestämmelser om den grundutbildnings- och arbetstjänstplikt som ingår i civiltjänsten finns i 5 § 2 mom. i civiltjänstlagen. Bestämmelser om civiltjänstpliktens upphörande på grund av fängelsestraff finns i 85 §.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Propositionen innehåller inga förslag till nya bemyndiganden att utfärda förordning och den har inga konsekvenser för bestämmelser på lägre nivå än lag.

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft den 1 januari 2022 eller så snart som möjligt efter det. Vad som i 28 § 1 mom. föreskrivs om den sista möjliga tidpunkten för inledande av beväringstjänst ska dock tillämpas endast på beväringar som inleder sin beväringstjänst efter den 1 januari 2024. Övergångsperioden ger de värnpliktiga och Forsvarsmakten tillräcklig tid för förberedelser före inledandet av beväringstjänsten.

Dessutom innehåller lagen en övergångsbestämmelse, enligt vilken det som föreskrivs i 60 § 5 mom. om beslut om tjänsteduglighet som fattas av kommandören för truppförbandet ska tillämpas först från och med den 1 juli 2022. Genom övergångsbestämmelsen ges Försvarsmakten tillräcklig tid för att genomföra de administrativa och datatekniska ändringar som författningsändringen medför.

Ikraftträdandet av denna lag påverkar inte beslut om inledande av tjänstgöring som har meddelats med stöd av den lag som gällde vid ikraftträdandet. Lagen syftar inte till att ingripa retroaktivt i ett beslut om tidpunkten för inledande av tjänstgöring eller om ändring av tidpunkten. Det är inte heller skäligt med tanke på den värnpliktige, eftersom tidpunkten för inledande av tjänstgöring har en betydande inverkan på den värnpliktiges liv och vardag, exempelvis i fråga om arbete och utbildning. Även de ärenden som är anhängiga vid regionalbyrån vid ikraftträdandet av denna lag ska slutföras med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

10 Förhållande till andra propositioner

10.1 Samband med andra propositioner

Statsrådet har den 5 mars 2020 tillsatt en parlamentarisk kommitté som ska utreda utvecklandet av den allmänna värnplikten och fullgörandet av skyldigheten att försvara landet. Mandatperioden sträcker sig från den 5 mars 2020 till den 31 oktober 2021 och kommittén har till uppgift att utarbeta en beskrivning av skyldigheten att försvara landet samt av nuläget i fråga om värnplikt (inkl. civiltjänst) och frivillig militärtjänst för kvinnor. Till kommitténs uppgifter hör dessutom att utreda:

1. behoven av att utveckla värnplikten (beväringstjänsten, tiden i reserven och det frivilliga försvaret) och den frivilliga militärtjänsten för kvinnor,
2. utvecklingsbehoven i fråga om att utnyttja civiltjänsten och det kunnande som förvärvats under civiltjänstgöringstiden för att tillgodose behoven i verksamhetsmodellen för den övergripande säkerheten,
3. möjligheterna att vid uppåden främja de ungas medvetenhet i frågor som gäller skyldigheten att försvara landet och den allmänna värnplikten, och därtill utreds möjligheterna till uppåden även för kvinnor,
4. det allmänna utbildningssystemets möjligheter att främja de ungas medvetenhet om frågor som gäller den övergripande säkerheten, skyldigheten att försvara landet och den allmänna värnplikten,
5. möjligheterna att genomföra medborgartjänstmodellen både som ett fristående alternativ och som en helhet tillsammans med civiltjänsten. Medborgartjänsten granskas som en kompletterande modell till militärtjänsten.

De ändringsförslag som ingår i denna proposition handlar om att utveckla och uppdatera detaljer i värnpliktslagen. Propositionen inverkar således inte på den parlamentariska kommitténs arbete och hindrar inte till någon del en eventuell mer omfattande utveckling av värnpliktssystemet i framtiden utifrån den parlamentariska kommitténs arbete.

Avsikten är att en regeringsproposition med förslag till lag om frivillig militärtjänst för kvinnor överlämnas till riksdagen samtidigt med denna proposition. I den propositionen ingår ett motsvarande förslag om sista möjliga tidpunkt för inledande av tjänstgöring som i denna regeringsproposition. Det finns skäl att föreskriva om åldersgränserna för fullgörande av väringstjänst på samma sätt i fråga om både kvinnor och män, och det är befogat att till denna del samordna

behandlingen av propositionerna i riksdagens behandlingstidtabell. Propositionerna är inte till övriga delar beroende av varandra.

10.2 Förhållande till budgetpropositionen

De förslag som ingår i propositionen har inga konsekvenser för statsbudgeten.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

De ändringsförslag som ingår i propositionen handlar om att utveckla och uppdatera detaljer i värnpliktslagen och förslagen har inga betydande konsekvenser för tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna. Värnpliktslagens förhållande till grundlagen och de internationella människorättsförpliktelser som är bindande för Finland har behandlas i detalj i regeringens proposition med förslag till värnpliktslag (RP 37/2007 rd, s. 76–81) och i grundlagsutskottets utlåtande om den (GrUU 9/2007 rd).

I propositionen föreslås det att 15 § i värnpliktslagen ändras så att uppbådskungörelsen framöver i regel publiceras endast elektroniskt. I och med ändringen motsvarar förfarandet för uppbådskungörelsen den allmänna kungörelselagstiftning som trädde i kraft vid ingången av 2020 (HE 239/2018 vp).

Det föreslås att 28 § ändras så att beväringstjänsten ska inledas senast under det år den värnpliktige fyller 29 år. För närvarande föreskrivs det om en åldersgräns på 29 år endast för riksdagsledamöter, medlemmar av statsrådet och ledamöter av Europaparlamentet. Genom den föreslagna ändringen förenhetligas åldersgränserna för inledande av militärtjänst, vilket motsvarar kravet i 6 § 2 mom. i grundlagen, enligt vilket ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas till exempel på grund av ålder eller av någon annan orsak. Den allmänna jämlikhetsbestämmelsen omfattar också ett krav på enhanda bemötande i likadana fall. Medborgare eller grupper av medborgare kan inte godtyckligt särbehandlas vare sig positivt eller negativt genom lag (GrUU 31/2014 rd, s. 3). Syftet med den nya bestämmelsen är att försätta alla värnpliktiga i jämlik ställning i fråga om den sista möjliga tidpunkten för inledande av tjänstgöring under fredstid. Det föreslagna förenhetligandet av åldersgränserna i 75 och 76 § till 29 års ålder förbättrar också jämlikheten i fråga om de värnpliktiga. Även det tolfte protokollet till Europakonventionen (FördrS 18–19/1990) innehåller ett förbud mot diskriminering.

I propositionen föreslås det att 60 § 5 mom. i värnpliktslagen ändras så att kommendören för truppförbandet i samband med att en värnpliktig avbryter sin tjänstgöring beslutar om den värnpliktiges tjänsteduglighet. Enligt de gällande bestämmelserna lägger kommendören för truppförbandet fram ett förslag om tjänstedugligheten till den behöriga regionalbyrån, som fattar beslut om den värnpliktiges tjänsteduglighet. En värnpliktig vars tjänstgöring har avbrutits ska även i fortsättningen ha rätt att genom begäran om omprövning ta ärendet till regionalbyrån för behandling och att vidare överklaga ett beslut som gäller begäran om omprövning hos centralnämnden för uppbådsärenden. Ändringen påverkar således inte den värnpliktiges rättsskydd.

I propositionen föreslås det att det i 109 § 1 mom. läggs till att omprövning av ett i 60 § avsett beslut om tjänsteduglighet som fattas av kommendören för truppförbandet får begäras. Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Genom propositionen tryggas de värnpliktigas rättsskydd därmed även i fortsättningen. I propositionen föreslås det att 118 § i värnpliktslagen änd-

RP 183/2021 rd

ras så att en värnpliktig inte längre förordnas att fullgöra sin värnplikt under fredstid, om domstolen har förkastat ett åtal mot personen för vägran att fullgöra värnplikt. Dessutom föreslås det att 79 § i civiltjänstlagen ändras så att en civiltjänstgörare inte längre förordnas att fullgöra sin civiltjänstplikt under fredstid, om domstolen har förkastat åtalet för vägran att fullgöra civiltjänstplikt. De föreslagna ändringarna i både 118 § i värnpliktslagen och 79 § i civiltjänstlagen beaktar Finlands internationella åtaganden, såsom artikel 2 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 7–8/1976, MP-konventionen), artikel 14 i Europakonventionen och det tolfte protokollet till den konventionen i fråga om förbudet mot diskriminering samt artikel 4 i det sjunde tilläggsprotokollet i fråga om förbudet mot dubbel straffbarhet.

På de grunder som anges ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av värnpliktslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i värnpliktslagen (1438/2007) 9 § 2 mom., 15 § 3 mom., 28 § 1 mom., 36 §, 60 § 5 mom., 75 § 1 mom., 76 § 2 mom., 109 §, den svenska språkdräkten i 110 §, den svenska språkdräkten i 111 § samt 118 § 2 mom.,
av dem 60 § 5 mom. och den svenska språkdräkten i 110 § sådana de lyder i lag 510/2013 och 109 § och den svenska språkdräkten i 111 § sådana de lyder i lag 147/2010, samt
fogas till 15 § ett nytt 4 mom., till 16 § ett nytt 5 mom. och till 33 §, sådan den lyder i lag 147/2010, ett nytt 2 mom. som följer:

9 §

Tjänsteduglighet

Beslut om tjänstedugligheten fattas utifrån de uppgifter om den värnpliktige, om hans hälso-tillstånd samt om hans fysiska och mentala prestationsförmåga som kan fås

- 1) av den värnpliktige själv,
 - 2) vid undersökning som utförs av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården,
 - 3) vid lämplighetstest,
 - 4) av dem som avses i 34 och 35 § i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten (332/2019).
-

15 §

Tidpunkten för uppbådet och uppbådslängden samt uppbådskungörelsen

Tidpunkten och platsen för uppbådet meddelas genom en uppbådskungörelse, som ska finnas till påseende på Försvarsmaktens webbsidor minst två veckor före uppbådet samt under uppbådet. Vid behov kan kungörelsen hållas tillgänglig också på något annat sätt som avses i 62 a § i förvaltningslagen (434/2003).

Från den tidpunkt som avses i 1 mom. får det genom beslut av försvarsministeriet göras nationell, regional eller lokal avvikelse, om detta är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl.

16 §

Närvaroplikt vid uppådet

Från den skyldighet att personligen närvara som avses i 1 mom. får det genom beslut av försvarsministeriet göras nationell, regional eller lokal avvikelse, om detta är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl och inte äventyrar uppådetets syfte enligt 12 §.

28 §

Tidpunkten för inledande av beväringstjänst

Beväringstjänsten ska inledas senast under det år den värnpliktige fyller 29 år. Den värnpliktige förordnas att inleda beväringstjänsten någon av de allmänna eller särskilda dagarna för inledande av beväringstjänst senast under det tredje kalenderåret efter uppådetet.

33 §

Återkallande av förordnande till repetitionsövning

Regionalbyrån kan återkalla ett förordnande om deltagande i en repetitionsövning, om det behövs för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl.

36 §

Syftet med beväringstjänsten

Under beväringstjänsten utbildas och tränas de värnpliktiga för uppgifter inom det militära försvaret, och på det sättet skapas förutsättningar för produktion av de trupphelheter som behövs i händelse av krig.

Under det inledande skedet av beväringstjänsten lärs militärpersonens grundläggande färdigheter ut, görs de behövliga lämplighets- och konditionstesterna samt bedöms beväringens lämplighet för olika tjänstgöringsuppdrag inom manskapet och för ledarutbildning.

Efter det inledande skedet ges manskapet utbildning för uppgifter inom manskapet, för sådana uppgifter inom manskapet som förutsätter speciella färdigheter samt för sådana specialuppgifter inom manskapet som ställer de högsta kraven. De som valts till ledarutbildning ges utbildning för underofficersuppgifter eller reservofficersuppgifter.

I slutskedet av tjänstgöringen ges beväringar som fått sådan utbildning som avses i 3 mom. utbildning för att kunna verka i den krigstida truppens uppgifter.

60 §

Avbrytande av tjänstgöring

Den värnpliktige ska höras personligen, om tjänstgöringen avbryts av en orsak som avses i 1 mom. Kommendören för truppförbandet beslutar samtidigt om den värnpliktiges tjänsteduglighet.

75 §

Utomlands bosatt person som är medborgare i en annan stat och är skyldig att infinna sig till uppbåd och tjänstgöring

En värnpliktig är inte skyldig att infinna sig till uppbåd eller beväringstjänst, om han har medborgarskap också i en annan stat och hans boningsort under de senaste sju åren inte har varit i Finland. En värnpliktig kan dock förordnas till tjänstgöring om han flyttar till Finland före utgången av det år under vilket han fyller 29 år.

76 §

Befrielse från beväringstjänsten på grundval av medborgarskap i en annan stat

Ett beslut enligt 1 mom. kan återkallas och personen i fråga förordnas till beväringstjänst om en väsentlig förändring i förutsättningarna för befrielsen har inträffat på grund av att den värnpliktige före utgången av det år under vilket han fyller 29 år har bosatt sig i Finland.

109 §

Begäran om omprövning

En värnpliktig får hos regionalbyrån begära omprövning av ett sådant beslut av regionalbyrån, kommendören för truppförbandet eller uppbådsnämnden som gäller tjänsteduglighet, förordnande till tjänst eller befrielse från tjänst samt av ett sådant beslut av regionalbyrån eller truppförbandet som gäller avbrytande av utbildning, avbrytande av tjänstgöring, förordnande till undersökning som klarlägger bruk av narkotika, tidpunkten för faderskapsledighet samt en förmån som avses i denna lag.

Begäran om omprövning görs hos den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort. En begäran om omprövning som gäller beslut om befrielse från en repetitionsövning ska dock göras hos den regionalbyrå som har behandlat den värnpliktiges ansökan om befrielse. En begäran om omprövning som gäller uppbådsnämndens beslut lämnas in till regionalbyrån.

Vid omprövningsförfarandet tillämpas i övrigt förvaltningslagen.

110 §

Besvär i omprövningsärenden och i andra ärenden som gäller värnplikten

Ett beslut i fråga om vilket omprövning enligt 109 § får begäras får inte överklagas direkt genom besvär.

I ett beslut av en regionalbyrå i ett omprövningsärende samt i andra med stöd av denna lag utfärdade beslut av huvudstaben, staben för en försvarsgren, en regionalbyrå, ett truppförband och en uppståndsmyndighet får ändring sökas genom besvär hos centralnämnden för uppståndsärenden.

111 §

Hur besvär och begäran om omprövning påverkar verkställigheten av beslut

Beslut om förordnande till tjänst, avbrytande av utbildning, avbrytande av tjänstgöring och förordnande till undersökning som klarlägger bruk av narkotika verkställs även om omprövning har begärts och besvär har anförts.

118 §

Vägran att fullgöra värnplikt

Om inte något annat föreskrivs i denna paragraf, iaktas civiltjänstlagen i fråga om ett brott som avses i 1 mom. När kommandören för ett truppförband enligt vad som anges i 14 § i militära rättegångslagen (326/1983) har beslutat tillstålla åklagaren förundersökningsmaterialet rörande ett brott som gäller en beväringens vägran att fullgöra värnplikt, ska beväringen genast hemförlovas. Om domstolen har förkastat ett åtal mot en värnpliktig för vägran att fullgöra värnplikt, förordnas personen inte längre att fullgöra sin värnplikt under fredstid.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Vad som i 28 § 1 mom. föreskrivs om den sista möjliga tidpunkten för inledande av beväringstjänst ska dock tillämpas endast på beväringar som inleder sin beväringstjänst efter den 1 januari 2024. Ikraftträdandet av denna lag påverkar inte beslut om inledande av tjänstgöring som har meddelats med stöd av den lag som gällde vid ikraftträdandet.

Vad som i 60 § 5 mom. föreskrivs om beslut om tjänsteduglighet som fattas av kommandören för truppförbandet ska tillämpas först från och med den 1 juli 2022.

Behandlingen av ett ärende som är anhängigt vid regionalbyrån vid ikraftträdandet av denna lag slutförs med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av 79 § i civiltjänstlagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i civiltjänstlagen (1446/2007) 79 § som följer:

79 §

Nytt förordnande till tjänstgöring

Vid förordnande till tjänstgöring på nytt beaktas den tid under vilken civiltjänstgöraren på grund av undersökningarna i fråga om vägran att fullgöra civiltjänst eller civiltjänstgöringsbrott har berövats sin frihet. Tjänstgöringstiden räknas så att en dags frihetsberövande motsvarar två dagar i civiltjänst.

Om domstolen har förkastat ett åtal mot en civiltjänstgörare för vägran att fullgöra civiltjänst enligt 74 §, förordnas personen inte längre att fullgöra sin civiltjänstplikt under fredstid.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Behandlingen av ett ärende som är anhängigt vid Civiltjänstcentralen vid ikraftträdandet av denna lag slutförs med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Helsingfors den 21 oktober 2021

Statsminister

Sanna Marin

Försvarsminister Antti Kaikkonen

1.

Lag

om ändring av värnpliktslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i värnpliktslagen (1438/2007) 9 § 2 mom., 15 § 3 mom., 28 § 1 mom., 36 §, 60 § 5 mom., 75 § 1 mom., 76 § 2 mom., 109 §, den svenska språkdräkten i 110 §, den svenska språkdräkten i 111 § samt 118 § 2 mom.,
av dem 60 § 5 mom. och den svenska språkdräkten i 110 § sådana de lyder i lag 510/2013 och 109 § och den svenska språkdräkten i 111 § sådana de lyder i lag 147/2010, samt
fogas till 15 § ett nytt 4 mom., till 16 § ett nytt 5 mom. och till 33 §, sådan den lyder i lag 147/2010, ett nytt 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

9 §

Tjänsteduglighet

Tjänsteduglighet

Beslut om tjänstedugligheten fattas utifrån de uppgifter om den värnpliktige, om hans hälsotillstånd samt om hans fysiska och mentala prestationsförmåga som kan fås

- 1) av den värnpliktige själv,
- 2) vid undersökning som utförs av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården,
- 3) vid lämplighetstest,
- 4) av en myndighet som avses i 96 §.

Beslut om tjänstedugligheten fattas utifrån de uppgifter om den värnpliktige, om hans hälsotillstånd samt om hans fysiska och mentala prestationsförmåga som kan fås

- 1) av den värnpliktige själv,
- 2) vid undersökning som utförs av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården,
- 3) vid lämplighetstest,
- 4) *av dem som avses i 34 och 35 § i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten (332/2019).*

15 §

15 §

Tidpunkten för uppbådet och uppbådslängden samt uppbådskungörelsen

Tidpunkten för uppbådet och uppbådslängden samt uppbådskungörelsen

Tidpunkten och platsen för uppbådet meddelas genom en uppbådskungörelse, som ska finnas till påseende på försvarsmaktens webbsidor och på kommunens anslagstavla minst

Tidpunkten och platsen för uppbådet meddelas genom en uppbådskungörelse, som ska finnas till påseende på *Försvarmaktens* webbsidor minst två veckor före uppbådet

Gällande lydelse

två veckor före uppbådet samt under uppbådet. Vid behov kan kungörelsen framläggas till påseende också på annat sätt.

16 §

Närvaroplikt vid uppbådet

28 §

Tidpunkten för inledande av beväringstjänst

Den värnpliktige förordnas att inleda beväringstjänsten någon av de allmänna eller särskilda dagarna för inledande av beväringstjänst senast under det tredje kalenderåret efter uppbådet.

33 §

Återkallande av förordnande till repetitionsövning

Föreslagen lydelse

samt under uppbådet. Vid behov kan kungörelsen hållas tillgänglig också på något annat sätt som avses i 62 a § i förvaltningslagen (434/2003).

Från den tidpunkt som avses i 1 mom. får det genom beslut av försvarsministeriet göras nationell, regional eller lokal avvikelse, om detta är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl.

16 §

Närvaroplikt vid uppbådet

Från den skyldighet att personligen närvara som avses i 1 mom. får det genom beslut av försvarsministeriet göras nationell, regional eller lokal avvikelse, om detta är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl och inte äventyrar uppbådet syfte enligt 12 §.

28 §

Tidpunkten för inledande av beväringstjänst

Beväringstjänsten ska inledas senast under det år den värnpliktige fyller 29 år. Den värnpliktige förordnas att inleda beväringstjänsten någon av de allmänna eller särskilda dagarna för inledande av beväringstjänst senast under det tredje kalenderåret efter uppbådet.

33 §

Återkallande av förordnande till repetitionsövning

Regionalbyrån kan återkalla ett förordnande om deltagande i en repetitionsövning, om det behövs för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller av andra särskilt vägande skäl.

Gällande lydelse

36 §

Syftet med beväringstjänsten

Under beväringstjänsten utbildas och tränas de värnpliktiga för uppgifter inom det militära försvaret, varigenom förutsättningar skapas för produktion av de trupphelheter som behövs i händelse av krig.

Under beväringstjänstens grundutbildningsskede lärs militärpersonens grundläggande färdigheter ut, görs de behövliga lämplighets- och konditionstesten samt bedöms beväringens lämplighet för special- eller ledarutbildning.

Under specialutbildningsperioden ges utbildning för uppgifter inom manskapet, för sådana uppgifter inom manskapet som förutsätter speciella färdigheter samt för sådana specialuppgifter inom manskapet som ställer de högsta kraven. Under ledarutbildningsperioden ges utbildning för underofficers- och officersuppgifter.

Under trupputbildningsperioden ges beväringar som fått sådan utbildning som avses i 3 mom. utbildning för att kunna verka i den krigstida truppens uppgifter.

60 §

Avbrytande av tjänstgöring

Den värnpliktige ska höras personligen, om tjänstgöringen avbryts av en orsak som avses i 1 mom.

Föreslagen lydelse

36 §

Syftet med beväringstjänsten

Under beväringstjänsten utbildas och tränas de värnpliktiga för uppgifter inom det militära försvaret, och på det sättet skapas förutsättningar för produktion av de trupphelheter som behövs i händelse av krig.

Under *det inledande skedet av beväringstjänsten* lärs militärpersonens grundläggande färdigheter ut, görs de behövliga lämplighets- och konditionstesterna samt bedöms beväringens lämplighet för *olika tjänstgöringsuppdrag inom manskapet och för ledarutbildning*.

Efter det inledande skedet ges manskapet utbildning för uppgifter inom manskapet, för sådana uppgifter inom manskapet som förutsätter speciella färdigheter samt för sådana specialuppgifter inom manskapet som ställer de högsta kraven. *De som valts till ledarutbildning ges utbildning för underofficersuppgifter eller reservofficersuppgifter.*

I slutskedet av tjänstgöringen ges beväringar som fått sådan utbildning som avses i 3 mom. utbildning för att kunna verka i den krigstida truppens uppgifter.

60 §

Avbrytande av tjänstgöring

Den värnpliktige ska höras personligen, om tjänstgöringen avbryts av en orsak som avses i 1 mom. *Kommendören för truppförbandet beslutar samtidigt om den värnpliktiges tjänsteduglighet.*

Gällande lydelse

75 §

Utomlands bosatt person som är medborgare i en annan stat och är skyldig att infinna sig till uppstånd och tjänstgöring

En värnpliktig är inte skyldig att infinna sig till uppstånd eller beväringstjänst, om han har medborgarskap också i en annan stat och hans boningsort under de senaste sju åren inte har varit i Finland. En värnpliktig kan dock förordnas till tjänstgöring om han flyttar till Finland före utgången av det år under vilket han fyller 30 år.

76 §

Befrielse från beväringstjänsten på grundval av medborgarskap i en annan stat

Ett beslut enligt 1 mom. kan återkallas och personen i fråga förordnas till beväringstjänst om en väsentlig förändring i förutsättningarna för befrielsen har inträffat på grund av att den värnpliktige före utgången av det år under vilket han fyller 30 år har bosatt sig i Finland.

109 §

Rättelseyrkande

En värnpliktig får skriftligen yrka rättelse hos regionalbyrån i ett beslut av regionalbyrån eller uppståndsämnden som gäller tjänsteduglighet, förordnande till tjänst eller befrielse från tjänst samt i ett beslut av regionalbyrån eller truppförbandet som gäller avbrytande av utbildning, avbrytande av tjänstgöring, förordnande till undersökning som klarlägger bruk av narkotika, tidpunkten för faderskapsledighet samt en förmån som avses i denna lag.

Rättelseyrkandet ska framställas inom 30 dagar efter att beslutet med anvisning om rättelse har delgetts den värnpliktige. Rättelseyr-

Föreslagen lydelse

75 §

Utomlands bosatt person som är medborgare i en annan stat och är skyldig att infinna sig till uppstånd och tjänstgöring

En värnpliktig är inte skyldig att infinna sig till uppstånd eller beväringstjänst, om han har medborgarskap också i en annan stat och hans boningsort under de senaste sju åren inte har varit i Finland. En värnpliktig kan dock förordnas till tjänstgöring om han flyttar till Finland före utgången av det år under vilket han fyller 29 år.

76 §

Befrielse från beväringstjänsten på grundval av medborgarskap i en annan stat

Ett beslut enligt 1 mom. kan återkallas och personen i fråga förordnas till beväringstjänst om en väsentlig förändring i förutsättningarna för befrielsen har inträffat på grund av att den värnpliktige före utgången av det år under vilket han fyller 29 år har bosatt sig i Finland.

109 §

Begäran om omprövning

En värnpliktig får hos regionalbyrån begära omprövning av ett sådant beslut av regionalbyrån, kommandören för truppförbandet eller uppståndsämnden som gäller tjänsteduglighet, förordnande till tjänst eller befrielse från tjänst samt av ett sådant beslut av regionalbyrån eller truppförbandet som gäller avbrytande av utbildning, avbrytande av tjänstgöring, förordnande till undersökning som klarlägger bruk av narkotika, tidpunkten för faderskapsledighet samt en förmån som avses i denna lag.

Begäran om omprövning görs hos den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort. En begäran om omprövning som

Gällande lydelse

kandet framställs till den regionalbyrå som bestäms enligt den värnpliktiges hemort. Rättelseyrkandet tillställs den myndighet som fattade beslutet. Ett rättelseyrkande som gäller uppbådsnämndens beslut tillställs dock regionalbyrån.

110 §

Besvär i rättelseärenden och i andra ärenden som gäller värnplikten

Ett beslut i vilket rättelse enligt 109 § får yrkas får inte överklagas direkt genom besvär. I ett beslut av en regionalbyrå i ett rättelseärende samt i andra med stöd av denna lag utfärdade beslut av huvudstaben, staben för en försvarsgren, en regionalbyrå, ett truppförband och en uppbådsnämnd får ändring sökas genom besvär hos centralnämnden för uppståndsärenden.

111 §

Hur besvär och rättelseyrkande påverkar verkställigheten av beslut

Beslut om förordnande till tjänst, avbrytande av utbildning, avbrytande av tjänstgöring och förordnande till undersökning som klarlägger bruk av narkotika verkställs trots att rättelseyrkande och besvär har anförts.

118 §

Vägran att fullgöra värnplikt

Om inte något annat föreskrivs i denna paragraf, iakttas civiltjänstlagen i fråga om ett brott som avses i 1 mom. När kommandören för ett truppförband enligt vad som anges i 14 § i militära rättegångslagen (326/1983) har be-

Föreslagen lydelse

gäller beslut om befrielse från en repetitionsövning ska dock göras hos den regionalbyrå som har behandlat den värnpliktiges ansökan om befrielse. En begäran om omprövning som gäller uppbådsnämndens beslut lämnas in till regionalbyrån.

Vid omprövningsförfarandet tillämpas i övrigt förvaltningslagen.

110 §

*Besvär i **omprövningsärenden** och i andra ärenden som gäller värnplikten*

Ett beslut i fråga om vilket omprövning enligt 109 § får begäras får inte överklagas direkt genom besvär.

I ett beslut av en regionalbyrå i ett omprövningsärende samt i andra med stöd av denna lag utfärdade beslut av huvudstaben, staben för en försvarsgren, en regionalbyrå, ett truppförband och en uppbådsnämnd får ändring sökas genom besvär hos centralnämnden för uppståndsärenden.

111 §

*Hur besvär och **begäran om omprövning** påverkar verkställigheten av beslut*

Beslut om förordnande till tjänst, avbrytande av utbildning, avbrytande av tjänstgöring och förordnande till undersökning som klarlägger bruk av narkotika verkställs även om omprövning har begärts och besvär har anförts.

118 §

Vägran att fullgöra värnplikt

Om inte något annat föreskrivs i denna paragraf, iakttas civiltjänstlagen i fråga om ett brott som avses i 1 mom. När kommandören för ett truppförband enligt vad som anges i 14 § i militära rättegångslagen (326/1983) har be-

Gällande lydelse

slutat tillställa åklagaren förundersökningsmaterialet rörande ett brott som gäller en beväring vägran att fullgöra värnplikt, ska beväringen genast hemförlovas.

Föreslagen lydelse

slutat tillställa åklagaren förundersökningsmaterialet rörande ett brott som gäller en beväring vägran att fullgöra värnplikt, ska beväringen genast hemförlovas. *Om domstolen har förkastat ett åtal mot en värnpliktig för vägran att fullgöra värnplikt, förordnas personen inte längre att fullgöra sin värnplikt under fredstid.*

Denna lag träder i kraft den 20 .
Vad som i 28 § 1 mom. föreskrivs om den sista möjliga tidpunkten för inledande av beväringstjänst ska dock tillämpas endast på beväringar som inleder sin beväringstjänst efter den 1 januari 2024. Ikraftträdandet av denna lag påverkar inte beslut om inledande av tjänstgöring som har meddelats med stöd av den lag som gällde vid ikraftträdandet.
Vad som i 60 § 5 mom. föreskrivs om beslut om tjänsteduglighet som fattas av kommendören för truppförbandet ska tillämpas först från och med den 1 juli 2022.
Behandlingen av ett ärende som är anhängigt vid regionalbyrån vid ikraftträdandet av denna lag slutförs med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av 79 § i civiltjänstlagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i civiltjänstlagen (1446/2007) 79 § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

79 §

79 §

Nytt förordnande till tjänstgöring

Nytt förordnande till tjänstgöring

Om en civiltjänstgörare mot vilken polisanmälan har gjorts för vägran att fullgöra civiltjänst eller för civiltjänstgöringsbrott inte åtalas för brotten i fråga eller inte döms till fängelsestraff för brotten, ska civiltjänstcentralen på nvt förordna honom eller henne till tjänstgöring. Den tid under vilken civiltjänstgöraren på grund av undersökningarna har berövats sin frihet räknas då till civiltjänstgörarens tjänstgöringstid så att en dags frihetsberövande motsvarar två dagar i civiltjänst.

Vid förordnande till tjänstgöring på nytt beaktas den tid under vilken civiltjänstgöraren på grund av undersökningarna i fråga om vägran att fullgöra civiltjänst eller civiltjänstgöringsbrott har berövats sin frihet. Tjänstgöringstiden räknas så att en dags frihetsberövande motsvarar två dagar i civiltjänst.

Om domstolen har förkastat ett åtal mot en civiltjänstgörare för vägran att fullgöra civiltjänst enligt 74 §, förordnas personen inte längre att fullgöra sin civiltjänstplikt under fredstid.

*Denna lag träder i kraft den 20 .
Behandlingen av ett ärende som är anhängigt vid Civiltjänstcentralen vid ikraftträdandet av denna lag slutförs med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.*
